პროლეტარიელებო, უფლა ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 24 (34), პარასკევი, 14 ივლისი, 1944 წ. ფასი 1 მან.

დღეს ნომერშია

— ბრძანება უმაღლესი მთავარსარდლისა.
— ჯონ პრისტლი—უდიდესი ოსტატი.
— ვანო წულუკიძე—ჩეხოვი.
— სანდრო შანშიაშვილი — დედა.
— დემნა შენგელაია — უშტარი.
— არ. კოსტანოვი — ჩეხოვი, ინტელიგენცია და სამშობლო.
— კოლაუ ნადირაძე — მეგობრებს.
— ბონდო კეშელავა—დედავ თბილისო.
— შალვა აფხაიძე—სიმონ ჩიქოვანის პოეზია.
— ვერა შუბლაძე—ჩემი სამშობლოს ტკბილო მაისო!
— გიორგი გაბუნია — ეკატერინე ბაღდავაძე.
— ხ. გერსამია—ჩეხოვი და ქართული თეატრი.
— გრ. ნუცუბიძე—ოპერეტის საკითხი.
— თედო სახოკია — ქართული სიტყვა-თქმანი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბრძანება
უმაღლესი მთავარსარდლისა
არმიის გენერალ ეროომენკოს

ბალტიისპირეთის მე-2 ფრონტის ჯარები შეტევაზე გადავიდნენ ნოვოსოკოლნიკის ჩრდილო-დასავლეთითა და დასავლეთით მდებარე რაიონიდან, გაარღვიეს გერმანელთა თავდაცვა და შეტევითი ბრძოლების ორი დღის განმავლობაში წინ წაიწიეს 35 კილომეტრამდე, გარღვევა გააფართოვეს 150 კილომეტრამდე ფრონტით.

შეტევის მსვლელობაში ფრონტის ჯარებმა დაიკავეს ქალაქი და დიდი სარკინიგზო კვანძი **იდრიცა**—გერმანელთა თავდაცვის დიდმნიშვნელოვანი დასაყრდენი პუნქტი და დაიკავეს 1.000-ზე მეტი სხვა დასახლებული პუნქტი, მათ შორის **კუდეკვერი, დუხნოკოო, იუხოვიჩი, როსონო, კლიასტიცი.**

გერმანელთა თავდაცვის გარღვევისას ბრძოლებში თავი გამოიჩინეს გენერალ-ლეიტენანტ **კაზაკოვის**, გენერალ-ლეიტენანტ **იუშკევიჩის**, გენერალ-ლეიტენანტ **კოროტკოვის**, გენერალ-ლეიტენანტ **ნოვოსელსკის**, გენერალ-მაიორ **ხორუჟენკოს**, გენერალ-მაიორ **ვასრამეევის**, გენერალ-მაიორ **კლეშნინის**, გენერალ-მაიორ **სედულინის**, პოლკოვნიკ **პერევერტკინის** ჯარებმა; არტილერიის გენერალ-ლეიტენანტ **ნიჩკოვის**, არტილერიის გენერალ-ლეიტენანტ **ნესტერენკოს**, არტილერიის გენერალ-მაიორ **კუპრიანოვის**, არტილერიის გენერალ-მაიორ **ნესტერუკის**, არტილერიის გენერალ-მაიორ **შალუნოვის**, არტილერიის გენერალ-მაიორ **ხარლამოვის** არტილერისტებმა; სატანკო ჯარების გენერალ-ლეიტენანტ **ჩერნიავსკის**, პოლკოვნიკ **ლებედევის**, პოლკოვნიკ **კოჩერგინის**, პოლკოვნიკ **ნიკოლაევის**, პოლკოვნიკ **იუდინის**, პოლკოვნიკ **პარამონოვის**, პოლკოვნიკ **ბრეგვაძის**, პოდპოლკოვნიკ **სიკოვის** ტანკისტებმა; ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტ **ნაუმენკოს**, ავიაციის გენერალ-მაიორ **დანილოვის**, ავიაციის გენერალ-მაიორ **რუბანოვის**, პოლკოვნიკ **ლიტვინოვის**, პოლკოვნიკ **კოტრუსოვის**, პოლკოვნიკ **ტრუშკინის**, პოლკოვნიკ **ვოლვოდინის** მფრინავებმა; საინჟინრო ჯარების გენერალ-მაიორ **პილიავეცის**, პოლკოვნიკ **ებოროვის**, პოლკოვნიკ **ლეუზევის**, პოლკოვნიკ **შურაევის**, პოდპოლკოვნიკ **ბელოზერცევის** მესანგრეებმა და კავშირგაბმულობის ჯარების გენერალ-მაიორ **პანინის**, კავშირგაბმულობის ჯარების გენერალ-მაიორ **დენისოვის**, პოლკოვნიკ **სპივაკის**, პოლკოვნიკ **აკიმოვის** მეკავშირეებმა.

მიღწეული წარმატების აღსანიშნავად შენაერთები და ნაწილები, რომლებმაც ყველაზე უფრო გამოიჩინეს თავი ბრძოლებში გერმანელთა თავდაცვის გარღვევისას და ქალაქ **იდრიცის** დაკავებისათვის, წარდგენილ იქნნ „**იდრიცის**“ სახელწოდების მისანიჭებლად და ორდენებით დასაჯილდოებლად.

დღეს, 12 ივლისს, 23 საათზე, ჩვენი სამშობლოს დედაქალაქი **მოსკოვი** სამშობლოს სახელით ორას ოცდაოთხი ქვემეხის ოცი საარტილერიო ზალპით სალუტს აძლევს **ბალტიისპირეთის** მე-2 ფრონტის მამაც ჯარებს, რომლებმაც გაარღვიეს გერმანელთა თავდაცვა და დაიკავეს ქალაქი **იდრიცა.**

ჩინებული საბრძოლო მოქმედებისათვის **მადლობას ვუცხადებ** თქვენს ხელმძღვანელობაში მყოფ ჯარებს, რომლებიც მონაწილეობდნენ ბრძოლებში მოწინააღმდეგის თავდაცვის გარღვევისას და ქალაქ **იდრიცის** განთავისუფლებისათვის.

სამარადისო დიდება გმირებს, რომლებიც დაეცნენ ჩვენი სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლებში!

სიკვდილი გერმანელ დამპყრობლებს!

უმაღლესი მთავარსარდალი
საბჭოთა კავშირის მარშალი ი. სტალინი

1944 წლის 12 ივლისი.

„ზაგანროგსკაია პრავდას“ მიმართვა
საქართველოს საბჭოთა მწერლებისადმი

გაზეთმა „ტაგანროგსკაია პრავდამ“ შემდეგი წერილით მიმართა საქართველოს საბჭოთა მწერლებს:

„ოცდაორი თვის განმავლობაში სთელავდნენ გერმანელები აყვავებულ ქალაქს, რომელმაც კატორღობიას ჩეხოვი მისცა.

ძრაგალი სამრეწველო და საცხოვრებელი შენობა ნანგრევებადაა ქცეული, ტაგანროგელთა სიამაყე — შესანიშნავი ბაღი გაჩეხილია, მაგრამ სახლი, სადაც ანტონ პავლეს-ძე დაიბადა, მისი სახელობის ბიბლიოთეკა და მუზეუმი გადარჩნენ. ჰიტლერელმა არამზადებმა ვერ მოასწრეს მათი განადგურება — ძალზე სწრაფად გარბოდნენ ისინი.

თავისი ყაჩაღური ბატონობის პირველ დღეებში მათ განკარგულება გასცეს ა. პ. ჩეხოვის ლიტერატურული მუზეუმიდან გაეტანათ ყველა ექსპონატი. რა იცოდნენ მეოცე საუკუნის ბარბაროსებმა უდიდეს რუს მწერალზე? ყველაზე „განათლებულმა“ მათ შორის, რომელიც თავს ოცი ენის ცოდნით იწონებდა, ჩეხოვის ნაწარმოებებიდან შესძლო მხოლოდ ერთის, „ჩინოვნიკის სიკვდილის“ დასახელება, დანარჩენმა ოფიცრებმა, რომლებმაც ბიბლიოთეკა „ინახულეს“ — ესეც კი არ იცოდნენ. სამაგიეროდ ბევრი მათგანისთვის ყოფილა ცნობილი, რომ დიდმა რუსმა მწერალმა თავისი აღმოთქმების ხმა შეეერთა ზოლას პროტესტს დრეიფუსის საქმის გამო. ამის შესახებ ისინი გაბოროტებით ლაპარაკობდნენ. მათთვის ცნობილი ყოფილა აგრეთვე ის, რომ 1914 წელს ბადენ-ვეილერში, სადაც ანტონ პავლეს-ძე გარდაიცვალა მოხსნეს მისი ძეგლი და ლითონი, რომლისაგან ძეგლი იყო ჩამოსხმული, ზარაბზნის ჩამოსასხმელად გამოიყენეს. ამის შესახებ ჰიტლერელები ავრცელებენ სიამოვნებით ლაპარაკობდნენ. უფრო საზიზღრად და უტიფრად მოექცნენ ისინი ჩეხოვის სახლის ეზოში დდგმულ მწერლის ბიუსტს.

ბიბლიოთეკაში ჰიტლერელები დადიოდნენ მხოლოდ და მხოლოდ საძარცვავად. მოდიოდნენ, არჩევდნენ წიგნებს და მიპქონდათ. ბიბლიოთეკის მუშაკების მოკრძალებული თხოვნა — დაეტოვებინათ თუნდაც პატარა ხელწერილი, მათ სახეზე „შეურაცყოფილი ღირსების“ გამომხატველ გრიმასსაც აღძრავდა, როგორც ამას სჩადის ყველა პროფესიული ქურდი.

ბიბლიოთეკა თვით ანტონ პავლეს-ძეს ეშვიათი მზრუველობით იქმნებოდა, ის ყოველთვის უგზავნიდა მას საჩუქრად ახალ წიგნებს; ახლა, როცა მთელი ქვეყანა ღირსეულად აღნიშნავს მწერლის გარდაცვალების 40 წლისთავს, არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ნ. კ. კრუპსკაიას მიმართვა მწერლებისადმი ამ ბიბლიოთეკის გამო. გაიხსენა რა თუ რა დიდ საქმედ სთვლიდა ყოველთვის ვლადიმერ ილიჩი ბიბლიოთეკებისათვის საზოგადოებრივი დახმარების გაწევას, კრუპსკაია სწერდა: „მე ვფიქრობ ამაც გზას უნდა დავადგეთ ამ კერძო შემთხვევაშიც და დახმარება აღმოუჩინოთ ჩეხოვის სახელობის ბიბლიოთეკას, მას შეუძლია დაეხმაროს მწერლები. როგორ? თავიანთი ნაწარმოებების გაგზავნით, წერილებით, მათითებების მიცემით. მე ექვი არ მეპარება, რომ მწერლები დაეხმარებიან ბიბლიოთეკას და გახდიან მას ჩეხოვის სახელის ღირსს დაწესებულებად“ (1934 წლის 10 ივნისის „ლიტერატურნაია გაზეთა“).

ტაგანროგი იშუშებს თავის ჭრილობებს, ერთი მეორეზე მწყობრში დგებიან მრეწველობის გიგანტები, კულტურული დაწესებულებები, იჩენენ რა ულრმეს პატივისცემას მწერლისადმი, ტაგანროგელები შეძლებისდაგვარად სცდილობენ აღადგინონ გაძარცული ბიბლიოთეკა, მაგრამ მათი ღონისძიება საკმაო არ არის, საჭიროა წინანდელი წლების მსგავსად ბიბლიოთეკას დაეხმაროს ჩვენი ქვეყნის მთელი საზოგადოებრიობა, პირველ რიგში მწერლები, ჟურნალისტები, გამომცემლობანი. ბიბლიოთეკა ყველაზე მეტად საჭიროებს 1941-1943 წლებში გამოცემულ ლიტერატურას.

ყოველ წიგნს, ყოველ ჟურნალს, ჩეხოვის ბიბლიოთეკისათვის გამოგზავნილს ტაგანროგელები მიიღებენ ულრმესი მადლობით, როგორც თავისი დიდი თანამემამულისადმი სიყვარულისა და პატივისცემის გამომხატველ ფაქტს.

ჯონ პრისტლი
უდიდესი ოსტატი

ჩეხოვის გარდაცვალებიდან ორმოცი წლისთავის შესრულების გამო მე მინდა გამოვთქვა ჩემი აღტაცება ჩეხოვით, როგორც დრამატურგით.

ჩეხოვს უფრო მეტად, ვიდრე რომელსამე სხვა თანამედროვე დრამატურგს, გავლენა აქვს ინგლისის სერიოზულ თეატრზე. მე არასოდეს არ დამავიწყდება პირველი ჩემი შთაბეჭდილებანი მისი პიესებიდან, რომელნიც მე ვნახე სცენაზე ოცი წლის წინად.

განსაკუთრებით მე გამანცვიფრა მისმა შედევრმა „ალუბლის ბაღმა“. ჩემთვის ეს აღმოჩენა იყო. მე მომეხიბლა ახალმა დახვეწილმა ტექნიკამ, განწყობილებათა მრავალნაირობამ, მოქმედი პირების ყოველმხრივმა მკვეთრმა დახასიათებამ, მოქმედების სუნელქრივმა რიტმიულმა მდინარებამ, იუმორმა და პათოსმა, სინაზემ და პოეტურობამ. „ალუბლის ბაღთან“ შედარებით ყველა სხვა პიესა მეჩვენებოდა უხეშად და ხელოვნურად. სცენაზე სჩანდა ნამდვილი ცხოვრება, სიცოცხლის სუნთქვა, ტანჯვა და იმედი, სიცილი და ცრემლები.

თავისი ჯადოსნური ნიჭის მეოხებით ჩეხოვმა გაანთავისუფლა თანამედროვე დრამატურგი ძველი პიროობითობის ბორკილებისგან.

უფრო მეტი: მან მოიტანა თეატრში თავისი დიადი შორსმჭვრეტელობა, მხურვალე იმედი კაცობრიობის მომავალზე, ღრმა დაუშრეტელი თანაგრძნობა ტანჯულისადმი.

რუსეთი უნდა ამაყობდეს თავისი საოცრად ნიჭიერი შვილით, რომლის შესანიშნავი პიესები და გმირები აღელვებენ ადამიანებს მთელს მსოფლიოში.

და მე მჯერა, — დღეს ჩეხოვი ცოცხალი რომ იყოს—დიდათ იამაყებდა თავისი საყვარელი რუსეთით, რომელიც ისწრაფვის ხორცი შეასხას სინამდვილეში ყველა მის იმედს.

ლონდონი

ვანო წულუკიძე
ჩეხოვი

ორმოცი წლის წინათ, 1904 წლის 15 ივლისს, ბადენ-ვეილერში გარდაიცვალა ჩეხოვი, მხატვრული სიტყვის უდიდესი ოსტატი, რომელიც შედის პუშკინის და გოგოლის, ლერმონტოვის და ტურგენევის, დოსტოევსკის და ტოლსტოის ბრწყინვალე თანავარსკვლავედში.

ჩეხოვი სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა როგორც გამგრძელებელი რუსული ლიტერატურის დიდი ტრადიციებისა, როგორც მემკვიდრე ლიტერატურის იმ მაღალ თვისებათა, რომლებმაც რუსულ მწერლობას ერთ-ერთი პირველი ადგილი და ესოდენ დიდი სახელი მოუხვეჭეს მთელს მსოფლიოში.

ჩეხოვს ისევე, როგორც სალტიკოვ-შჩედრინს, მთელი არსებით სძულდა მეშჩანობა და ამასთან ჰქონდა უდიდესი უნარი გამოეჭედინებინა, მზის სინათლეზე გამოეტანა ამ მეშჩანობის სულიერი სიბილწე, რა მოხერხებითაც არ უნდა ყოფილიყო შენიღბული მისი შინაგანი ფილისტერული ბუნება.

თავის მოთხრობებში ჩეხოვმა დაგვანახვა როგორც ბატონყმობის შემდგომდროინდელ მემამულეთა თვითნებობა და თაგვასულობა, ისე პრიუტყვული სახე ცხოვრების ახალ მესვეურთა, ძველ მემამულეთა შემცვლელად მოვლენილ კულაკებისა, რომელნიც მზად იყვნენ ჩაედინათ ყოველგვარი ბოროტება, ოღონდაც თავიანთი სანუკვარი ოცნებისათვის მიეღწიათ — ფული მოეხვეჭათ და გამდიდრებულიყვნენ.

შეიძლება მთელს მსოფლიო ლიტერატურაში ძალიან იშვიათი იყოს ისეთი სახე, რომელიც ასეთი სრულყოფილებით გამოხატავდეს კაპიტალისტურ მომხვეჭელობას, როგორიც არის ჩეხოვის მიერ შექმნილი სახე აქსინისა (მოთხრობა „ხრიშეში“), რომელიც ადულებული წყლით დულრავს თავისი რძლის თოთო ბავშვს იმისათვის, რომ თავიდან მოიშოროს ერთად ერთი შემკვიდრე და თავათ დაეპატრონოს მამამთილის ქონებას.

მეშჩანების, კულაკების მიმართ მომაკვდინებელ განაჩენად გაისმის არა მარტო ეს მოთხრობა, არამედ სხვა ნოველებიც („მკვლელობა“, „დედაკაცები“ და სხვ.), მაგრამ არც ჩინოვნიკთა, არც ვაჭართა წრე სჩანს ჩეხოვის მოთხრობებში უფრო ფაქიზი და ზნეობრივად უფრო მაღალი. უკვე ექვს მილიონს გადაეჯარა ვაჭარ ლატტვის კალტლმა, მაგრამ არაფერი არ შეკლეილა მის ჩამობნელებულ ანიურ საწყობში, სადაც თასმებით, ნემსებით, ქინძისთავებით და სხვა ასეთი წვრილმანით ვაჭრობენ. ჭაღდულობს და ჰყიდის მიწას, — სპეკულიაციას ეწევა მიწით დოლეიკოვი („სამი წელი“); ყიდულობენ და ყიდიან სახლებს ბელავინი და სტარცევი;

არა მარტო ვაჭრები, კულაკები, ალკოსული მემამულენი წარმოადგენენ ჩეხოვის იუმორის, ობიექტს. მას ზიზღნი აქვს ამოღებული აგრეთვე ობივატელის ინტერესთა წვრილმანობა, მხდალთა მლიქნელობა და მაამებლობა, „წვრილთა“ თაყვანისცემლობა და მიდრეკილობა „მსხვილთა“ წინაშე („ჭსხვილი და წვრილი“, „მოთხრობა, რომლისთვის სახელის შერჩევა ძნელია“, „დეპუტატი“, ანუ ამბავი იმის შესახებ, თუ როგორ დაეკარგა დეზდემონოვს ოცდახუთი მანეთი“) შიში და დაფრთხობა ჩინოვნიკისა, რომელსაც გენერლის მეტლე თავის ახლოს ცხვირს დააცემინა და ამ დანაშაულით თავზარდაცემული მოკვდა.

თვითმპყრობელური რუსეთის სოციალურ-პოლიტიკური უკუღმართობა განზოგადოების უდიდესი ძალით არის მოცემული „უნტერ პრიშიბეევში“. გონჩაროვნგი უნტერ პრიშიბეევი, რომელიც უკვე სამსახურში არ იმყოფება და რომელმაც ნებაყოფლობით თავს იდვა მოვალეობა—დაამყაროს ყველგან „წესრიგი“ და ყოველდღიურად პოლიციას მოახსენოს, ვინ ვის ხვდება ან ვის უნთია ლამით სინათლე, სიმბოლიურად ასახიერებს დევნასა და ჯაშუშობაზე დაფუძნებულ თვითმპყრობელურ ბიუროკრატიულ სისტემის უაზრობასა და შეუსაბამობას.

ჩეხოვის იუმორის ისარი მთელი სიმწვავით ხვდება იმათ, ვინც ყურმოჭრილი მონური ვორჩილებით ამაგრებს მაშინდელი საზოგადოების ცხოვრების საფუძვლებს, — დამყაყებული ობივატელური ჭაობის ჩვიდრთ, რომელთაც მუდამ ძრწოლას გვრის იმის შიში, რომ რამე არ შეიცვალოს, როგორმე არ შეირყეს ჭაობი ობმოდებული კეთილდღეობა, რომლებიც ამ კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად ყოველთვის მზად არიან ხელი აიღონ კაცურ ღირსებაზე, ადამიანის ელემენტაოულ უფლებებზე.

შეიძლება არც ერთს რუს მწერალს ჩეხოვამდე ისე გახსნილი არ ჰქონდეს პაწაწა, კიკნა სული მორალურად გამოფიტული არსებისა, რომელსაც რუსულად ობივატელს ეწოდება და რომელსაც არავითარი სხვა გრძნობა და მოთხოვნა არ გააჩნია, გარდა ერთად ერთი მოთხოვნისა: ყოველ დღე მსუყედ ისადილოს და მადიანად გამძღეს.

მაგრამ თავის დიდ წინამორბედთაგან ჩეხოვმა მემკვიდრეობით მიიღო არა მარტო სიძულვილი ძალადობისა და ჩაგვრის, რუტინისა და დახავსებული ცხოვრებისადმი, არამედ ბრძოლის დაუცხრომელი წყურვილი ამ ცხოვრების გარდაქმნისა და გადაბალასებისათვის.

ჩეხოვს ღრმად სწამდა სიძლიერე თავისი მშობლიური დიდი რუსი ხალხისა, რუსი ინტელიგენციისა. ამ ხალხის წიაღში ხედავდა ის იმ ძალებს, რომელნიც დათრგუნავდნენ, დაამარცხებდნენ ივ დროინდელ ჭაობს, გაჰფანტავდნენ სულის შემხუთველ ატმოსფეროს.

ერთ დროს გავრცელებული იყო აზრი, თითქოს ჩეხოვი ყოფილიყოს მწუხარე სახის რაინდი, რომლისთვისაც უცხო იყო ყოველგვარი სხვა განწყობილება, გარდა კაეშნისა და უსასოობისა. უკვე დღეს სადავო არ არის, რომ ეს აზრი არ შეესაბამება სიმართლეს, ჩეხოვს (რომელსაც ეკუთვნის სტყვები: „მხატვრული ლიტერატურა იმიტომ არის მხატვრული, რომ გვიხატავს ცხოვრებას ისეთს, როგორიც არის, მისი დანიშნულებაა—სიმართლე, უბადო და ეკმამიუტანელი) არ შეეძლო მიეჩქმალა ცხოვრების საშინელი წინააღმდეგობანი, არ შეეძლო შეეფერადებია და შეელამაზებია ცხოვრების მანკი და სიმახინჯე.

და სწორედ იმიტომ, რომ ჩეხოვს არასოდეს სიმართლე მსხვერპლად არ მიუტანია არც ესტეტიური, არც რაიმე სხვა მიზნისათვის და ეინ თავის დროის სინამდვილე წარმოგვიდგინა მთელი საშინელებით, სწორედ ამიტომ მისმა შემოქმედებამ ითამაშა განსაკუთრებული როლი რუსეთის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ აქტიური ბრძოლის, აქტიური პროტესტის ნიშნები განსაკუთრებით მკაფიოდ გამოჩნდნენ ჩეხოვის ბიერ 90-იან წლებში დაწერილ ნაწარმოებებში, რომელთა შორის ამ მხრივ ყველაზე საყურადღებოა „პალატა № 6“. ეს საავადმყოფო, სადაც თავმოყრილი არიან შეშლილნი, დასახიჩრებულნი და ცხოვრებისგან გარიყული ადამიანები, წარმოადგენს თვითმპყრობელური წყობილების სიმბოლოს. როცა იმ დროინდელი მკითხველი ამ ნაწარმოებს ეცნობოდა, მას ისეთი გრძნობა იპყრობდა, თითქოს თვითმპყრობელობის მიერ თვითონ იგი ყოფილიყოს გამომწყვდეული პალატა № 6-ში. იმავე დროს ამ ნაწარმოების კითხვა მასში აღძრავდა ბრძოლის საოცარ წყურვილს „ეს სულისშემხუთველ პატიმრობისაგან თავდასაღწევად. პროტესტისა და ბრძოლის ასეთსავე სულისკვეთებას აღვიჭებდა მკითხველში ჩეხოვის ცნობილი მოთხრობა „კაკი ფუტლიარში“, რომელიც გასული საუკუნის მიწურულში დაიწერა და გამოქვეყნდა. ძნელია წარმოვიდგინოთ იმაზე უფრო ბნელით მოცული და ულმობელი სურათი, რომელიც დახატა ჩეხოვმა ამ მოთხრობაში.

უეჭველად მართალი იყო კრიტიკა, როცა ამ ბნელ სურათს პესიმისტურ სურათს უწოდებდა, მაგრამ საზოგადოებრივ აღმავლობის პერიოდში იგი ასრულებდა პროგრესიულ, წარმოიდგინეთ, რევოლუციურ ფუნქციასაც კი, რადგან იგი ნიღაბს ხდიდა მთელ სახელმწიფოებრივ სისტემას და აძლიერებდა მოუთმენლობას, შეურიგებლობას, სიძულვილს და რისხვის გრძნობას იმათში, ვისაც მძიმე ლოდად აწვა კოშმარული ცხოვრება.

თვით ამ მოთხრობაში ჩვენ ვპოულობთ იმ განცდების მკვეთრად გამომხატველ ფორმულას, რომელიც თვითმპყრობელების წინააღმდეგ საბრძოლველად აღძრავდა მოწინავე ადამიანებს. ის პირი, ვინც ბელიკოვის ამბავს ჰყვება, მოთხრობას შემდეგი სიტყვებით ამთავრებს: „უყურო და უსმენო, როგორ სტყუიან, და შემდეგ შენვე გაწყდომ ჩერ-

(დასასრული მე-2 გვ.)

სანდრო შანშიაშვილი
დედა

სანდრო შანშიაშვილი ამთავრებს ახალ პოემას „დედას“. პოემა ასახავს სამამულო ომის დღეებში ქართველი ხალხის შვილების გმირულ ბრძოლას საძულველი მტრის წინააღმდეგ. პოემის პირველ კარში გადმოცემულია კოლმეურნეთა ომამდელი ცხოვრების სურათები—სასიხარულო შრომისა და ეროვნის სოლოლრიტუ ლი სურათები. მეორე კარში, რომლის ნაწყვეტებს დღეს ჩვენ ვათავსებთ, აღწერილია, როგორ აცილებდა ომის პირველ დღეებში ქართველი დედა ფრონტზე თავის შვილებს და შთააგონებდა მათ—ვაჟკაცურად ებრძოლათ სამშობლოს დასაცავად. შემდეგ სურათებში პოეტი აღწერს ქართველების გმირულ ბრძოლას უკრაინის ფრონტზე. მთლიანად პოემის მიზანია გვიჩვენოს ფრონტისა და ზურგის დამიანთა სახელოვანი საქმეები სამამულო ომის წლებში.

რედ.

ნიშანს აძლევენ კოლექტივს ზარით:
—ჰეი, გამოდით, დასტოვეთ ზვარი!
მტერი დაგვხმია...
მადა გახსნია..,
გადმოოულახავს ჩვენი საზღვარი!

ხან ჯგუფდებიან, ხან იშლებიან.
— მართლა ომია? ჯარში ვინ მიდის?
ისევ სახლისკენ ეშურებიან.
მაგრამ სახლშიაც ლეგვაა დიდი

ხალხში გადმოდგა ძალო მარინე:
„რა მოგვიდათ?—მიჰმართა მშვიდად.—
გაჩერდი, უთხრა, ვინც ხელებს ჰშლიდა,
შემოინახეთ გული საგულეს...
რაც ჩვენ და შვილებს დაგვისადგურეს,

მას როგორ წაშლის უკაცურობა,
მას როგორ წაშლის მტრის ვეულურობა?
ხომ იცით თქმულა და ვამბობ აქ მე:
„ოხერიაო ბოროტი საქმე“

მტერს არ შერჩება ერთი დროება,
გაჰქრება, როგორც ამოიება

რად დაგვირღვია მყუდრო ცხოვრება,
შექმნილი ზრუნვით ბელადის მიერ?
რა უნდა ყაჩაღს? ჩვენი დარბევა?
ძველ მონობაში გვამყოფოს მშიერ?
ეს არ მოხდება! შორს ჩვენგან შიში,
დედის ცრემლები, ვაი და ვიშო!
თქვენი შვილები, ჩემი შვილები
იყვნენ კაეთვით, იყვნენ ტალღვით
უნდა აყვავდნენ, იქმნენ შლილები,
როგორც კოკორი გამოტანილი!
ძმებო და დებო, ბრძოლას მოვიგებთ,
ამის თავდები არის სტალინი!

ამას გვიმტკიცებს, ვინც-კი წრთვნილია,
ამას წინასწარ გვამცნობს ილიაც:
რომ „ვერ გაუძლებს ქვეყანა ძველი
განახლებისა გრიგალის ქროლას,
ვედარ გაუძლებს ქვეყნის მძარცველი
ჭეშმარიტებით აღძრულსა ბრძოლას!“

და „ქმნა მართლისა კვლავ სამართლისა“,
მტარვალს გულს უსობს და ცოცხლად
ჰმარხავს,—
ის გახარებას აწ ვედარ ბნახავს.

გრწამდესთ ეს ჩემი!..“
ყველას სჯეროდა,
როცა მარინე ასე მსჯელობდა.

ამრიგად დედა ხალხს ამხნევებდა,
ზოგს გაჰკიცხავდა, მოუფერებდა,
ზოგს უიმედოს იმედს აძლევდა,
ურწმუნოს რწმენით დაჯჯერებდა.

მოხუცის გულში ის ნათელს ჰფენდა,
და ახალგაზრდას მით ადაფრენდა.

—ეგრე დამირჩით, გამეზარდენით,
წადით, შვილებო, მოემზადენით.

ნახეთ მნახველი, ნახეთ ცნობილი
ნათესავი და თქვენი ძმობილი.

თქვენ ამლამ დრო გაქვთ და დრო ატარეთ,
სიმხიარულეს სიტკბო ატანეთ!

თვით გაიცინეთ და სხვაც აცინეთ!
და ხვალ სადგურზე მე თვით გაცილებთ!

. . . . . .

მტრედისფერ ცაზე ვარსკვლავნი ჩაჰქრნენ,
მთების მწვერვალებს სხივებმა გაჰკრეს.
ტოროლა მაღლა, სულ მაღლა დაფრენს.
და ალაზნისთვის ძილისპირული
უთქვამთ ჩხრიალით კაბალს და აფენს.
ილვიძებს სული, ძალა გმირული,
ჰფანტავს ტკბილ სიზმრებს,
.ფანტავს ჭრელ ზღაპრებს.

კახეთის დილავ, გრილი ნიავით
დაჭრილ გულს ჰკურნავ, ავსებ სიამით!
კახეთის ველო, გომბორის კალთავ,
რაოდენ სიტკბოს გრძნობისთვის ხლართავ!

ხსოვნა თან დამაქვს გულში მარადის,
შენ, საყვარელო, კუბოს კარამდის!

კიდევ ადრეა. დილა მზიანი
გულს არ ატყვია მცირე ზიანი,
აგერ სადგური!

ხალხი, სულ ხალხი! ყაყაჩოს ველი.
თითქოს დღეობა იყოს აქ ძველი.

ჭრელკაბიანი, შავჩოხიანი,
გრუზათმიანი და ქოჩრიანი
თუშურ ქუდებით ყმაწვილკაცობა,
ყივილხივილი, არის ანცობა.
ერთი ჩანგურზე მოსთქვამს შაირებს:
„ტყესაც ვნახავთო მთაში საირმეს“.
სახელდახელო სუფრაც ჰფენია.
დოლზე ცეკვავენ, მოულხენიათ,
ადღეგრძელებენ, ვინც ომში მიდის...
აქეთ ტირიან, იქით მღერიან,
დედები შვილებს ეთხოვებიან.
ერთი ოხუნჯობს და ვითომ ნანობს,
რომ პატარძლები მარტოდ რჩებიან.
ერთს ხვადი ძალო თან მოჰყოლია,
პატრონს დაეძებს, ვერ უპოვია.

ეს რა ხმა ისმის და რა მაყრული?
მწყობრად მოდიან, მოდიან დროშით;
ხალხს წინ მოუძღვის თავშალ-წაკრული
მარინე ძალო, აცილებთ ომში.

მღერის ტარიელ, მას მოსძახიან:

„ჩვენი დროშა სტალინია,
არ დავზოგავთ მისთვის თავს.
ამა, ერთად, მეგობრებო,
ერთად, მედგრად მრავალ ეამს!

ეერიშიც მუდამ ერთად,
ჩვენ ვერაგი ვერა გვძლევს;
ერთად წავალთ, არ დავუთმობთ
არც ერთს მტკაველს მოსულს მტერს!

ფიცი შევკრათ, ძმებო, ერთად,
ერთად, მედგრად მრავალ ეამს!
სიცოცხლე და გამარჯვება
სტალინს და მის ერთგულს ხალხს!“

ხალხმა გზა მისცა ლომებრ მამაცებს...
ვაშაც შესძახეს რჩეულ ვაჟკაცებს.
ავიდნენ, დახსდნენ, ყველა დალაგდა...
ცალა გულში ნაღველს მალავდა.

ხურჯინი ტიკით და საგძლით სავსე
ჭალარა მაოეს წამოეკიდა,
ძლივს მოათრევდა, უშველეს გზაზე,
თორემ წაქცევა ბეწვზე ეკიდა.

და ეს ხურჯინი მწრაფლ აიტაცეს..
განკარგულებაც, სჩანს, უკვე გასცეს,

რომ ჩამორეკეს მესამე ზარი.
მარინე ძალო, კარებთან მდგარი,
ამბობს:—ხომ გახსოვთ თამაღის თქმანი,
არ შეარცხვინოთ მამების ხმალი!

მტერზე მამაცურ იყარეთ ჯავრი!“
და გადასწერა შვილებს პირველვარი:
„თქვენთან არს ღმერთი და სამართალი“.

მატარებელი დაიძრა მძიმედ
და, თითქოს განგებ, იგი არც ჩქარობს,
კვლავ აყოვნდნენ, უკან მისდევდნენ,
ზოგი წაიქცა, ჩავარდა ხაროს
ხელებს იშვერდნენ: „წერილი გვწერე,
შენმა ამბავმა ჩვენც გაგვახაროს!“
მაინც მისდევენ კვლავ შორიახლოს,
თან ხმას აწვდიან: „ბიკო, მშვიდობით,
შენმა მშობელმა მშვიდობით გნახოს!“

სადგურთან მხოლოდ მარინე დარჩა.
იქნებ სხვაც იყო, იგი ვერ ჰხედავს.
მუხლთ მოეკვეთა, წინდამ დასცა,
კვნესით აღმოხდა:

„ვაი, თქვენს დედას!“

და მიაშველა მოაჯირს ხელი.
ვერ შეიკავა ცრემლი მან ცხელი.

უცბად გონს მოდის. ხომ არვინ ნახა?
ცრემლი მან გუშინ სხვას დაუძრახა
და ენა თვითონ რატომ დაღვარა,
ხომ მანდილსნინს შერცხვა ჭალარა?

შვილის მოწყვეტა ყოფილა ძნელი,
ბუტანელი, ნაღველის მგვრელი!
ვინ იცის, მოვა თუ ძვლებს იქ ჩაჰყრის,
ნორჩ ახალგაზრდას მიგზნურთან გაჰყრის?..

ამ მწარე ფიქრით წელში გასწორდა
უკვე ცალა მისკენ მორბოდა,
— მოდი, მარინე, შენ გენაცვალოს!
დაჰკოცნა რძალი:—„უფალმა ბრძანოს“..
არ დაათავა... აგერ, დობილნი.
გვერდში მოუდგნენ მარინე ძალოს
და შინ დაბრუნდნენ გულჩათხრობილნი.

ჩ ე ხ ო ვ ი

(დასასრული)

ჩეტი იმისათვის, რომ ისმენ ამ ტყეილს, აიტანო შეურაცხყოფა, დამცირება, ვერ გაბედო აშკარად თქმა, რომ შენ პატიოსანი, თავისუფალი ადამიანის მხარეზე ხარ, ამავე დროს თავადაც იცრუო, იღრიჭო და ყოველივე ეს მოიმოქმედო ლუკმა პურისათვის, თბილი ბინისთვის, რაღაც პატარა ჩინ-ხარისხისათვის, რაც გრომ-კაპიკადაც არა ღირს, ყოველივე ეს აუტანელია! არა! აწ ასე ცხოვრება შეუძლებელია.

დიახ, „ასე ცხოვრება შეუძლებელია!", — მთელი თავისი არსებით, ყოველი თავისი ნერვით გრძნობდა და განიცდიდა ამას მკითხველი, და ჩეხოვიც თავის მოთხრობებით და პიესებით გზას უკვლევდა მკითხველის ამ დაგუბებულ გრძნობებს, აყალიბებდა და აღბეჭდავდა ჰათ მის შეგნებაში, სიტყვით გამოსთქვამდა იმას, რაც უსიტყვოდ, მაგრამ ღრმად აღელვებდა მრავალ ათას მკითხველს.

ასეთივე მწარე განცდა იპყრობდა 90-იანი წლების ადამიანს, როცა იგი კითხულობდა მოთხრობას „სიტყვიერების მასწავლებელს", სადაც ნაამბობია, თუ რა უცბად ჩაითრია კარგი ახალგაზრდა ადამიანი დამშვიდებული, უზრუნველყოფილი, ობივატელური არსებობის ჭაობმა. ამ ახალგაზრდა კაცს სულიერი დაკნინების სურათი საშინლად მოქმედებდა მკითხველზე, რომელიც მზად იყო მოთხრობის გმირთან ერთად ეყვირა: სად ვარ, ღმერთო ჩემო, ყველგან, სადაც არ გავიხედავ, უმსგავსობა, უხამსობა... ახლავე, დაუყოვნებლივ უნდა გავშორდე აქაობას, უნდა გავიქცე, თორემ ჭაუაზე შევიშლები".

ამ სიტყვებით ჩეხოვი გამოხატავდა იმ საშინელებას ობივატელური ყოფის წინაშე და მასთან ცხოვრების გარდაქმნის იმ დაუცხრომელ წყურვილს, რომლებიც ესოდენ ღამახასიათებელი იყო 90-იანი წლების მკითხველებისათვის.

ის დიდი დანიშნულება, რომელსაც საუკეთესოდ ასრულებდა ჩეხოვის მთელი შემოქმედება, გვაძლევს საფუძველს უარვყოთ ერთ დროს გავრცელებული შეხედულება, თითქოს ჩეხოვის მოთხრობები იყო ამონაკვნესი უიმედო, სასოწარკვეთილი ადამიანისა. ჩეხოვის ზხატვრული სიტყვა იყო ხმა არა სასოიმხდილი ადამიანისა, არამედ ხმა დიდი, მოწინავე ჰუმანისტისა, რომელიც იტანჯებოდა და არ შეიძლებოდა არ დატანჯულიყო, რაკი ხედავდა, თუ რა ძალადობას, დამცირებას და შეურაცხყოფას განიცდიდა ზისი მშობელი ხალხი, რაკი ხედავდა, რომ ადამიანები, რომლებსაც ბედმა ქვეყნის მესვეურობა არგუნა, იოტისოდენა სიყვარულსაც არ იჩენდნენ სამშობლოსადმი.

რა მძიმე და მწვავეც არ უნდა ყოფილ-ყო ეს ტანჯვა, ჩეხოვს მაინც გზას უნათებდა რწმენა რუსი ადამიანის დიდ ძალასა და მომავალში. შემთხვევითი როდია ის, რომ მის ნაწარმოებებში, რომელთა ძირითადი თემაა თვითმპყრობელური რუსეთის უფერული ყოველდღიურობა, უეცრად ხან აქ, ხან იქ გაიელვებენ გასაოცარი სილამაზით გაბრწყინებული წარმტაცი სახეები უბრალო რუსი ადამიანებისა, მიამიტი გულის ადამიანებისა (როგორც, მაგალითად, იორონიმე „წმინდა ლამეში"). არც გორკის მიერ ჩეხოვზე თქმული ეს სიტყვები არის შემთხვევით ნათქვამი: „როცა ჩეხოვი მოკვდება, მოჭკვდება რუსეთის ერთ-ერთი საუკეთესო ადამიანი, მისი მეგობარი, ჭკუიანი, მიუკერძოებელი, მართალი მეგობარი, მისი (ოუსეთის) მოყვარული და ყველაფერში მისი თანამგრძნობი; და რუსეთიც შეძრწუნდება მწუხარებისაგან და დიდხანს არ დაიიწყებს მას; დიდხანს ისწავლის ცხოვრების გაგებას მისი ნაწერებით, რომლებიც გაბრწყინვებული არიან ღრმადმოყვარული გულის სევდიანი ღიმილით; მისი მოთხრობებით, რომელნიც გამსჭვალულნი არიან ცხოვრების ღრმა ცოდნით, ბრძნული მიუდგომლობით, ადამიანებისადმი თანაგრძნობით, არა სიბრალულით, არამედ იმ ჭკვიანი და სათუთი ადამიანის თანაგრძნობით, რომელსაც ყველაფერი ესმის".

ჩეხოვს არ დაუსახავს გზა ამ სოციალური ყოფითი უკუღმართობის გადასალახად, რომელიც მისი ტანჯვის მთავარი წყარო იყო. მაგრამ იმ ისტორიულ აფეთქებას, რომელიც ხელფეხს გაუხსნიდა რუსი ხალხის შებორკილ ძალებს, ჩეხოვი ელოდა არა ვარტო მღელვარებით და მოუთმენლობით, არამედ ურყევი რწმენით მის აუცილებლობაში.

ჩეხოვის დამსახურება როგორც თვითმპყრობელური რუსეთის სინამდვილის ულმობელი კრიტიკოსისა და მამხილებლისა, განუზომელია. ულიანოვ-ელიზაროვას ბადოცემით, ლენინს, პალატა № 6-ის წაკითხვის შემდეგ, უთქვამს: „როცა გუშინ საღამოს ეს მოთხრობა ბოლომდე წავიკითხე, პირდაპირ შეეძრწუნდი. მე ვიღარ გავჩერდი ჩემს ოთახში, ავდექი და გარეთ გამოვედი. ისეთი განცდა მქონდა, თითქოს ჩაკეტილი ვყოფილიყავი პალატა № 6-ში".

ჩეხოვის მიერ შექმნილი მხატვრული სახეები ისტორიულად იმდენად ტევადი და იმდენად კონცენტრირებული აღმოჩნდნენ, რომ დღევანდლამდე შეინარჩუნეს თავისი სატირიკულ-მამხილებელი ძალა. ბევრი მათგანი არა ერთხელ ყოფილა გამოყენებული დიდი ბელადების ლენინისა და სტალინის მიერ სიტყვებსა და მოხსენებებში.

როგორც ამ ქვეყნიური სილამაზის და ცხოვრების სიმართლის შეგრძნობის უფაქიზესი ალღოთი აღჭურვილი მხატვარი, ჩეხოვი მუდამ დარჩება მომავალ თაობათა საყვარელი მწერლების ბრწყინვალე პლეადაში.

ჩეხოვის მიმართ შეიძლება უცვლელად გავიმეოროთ სტყვები, რომელიც მან ეწერალ გრიგოროვიჩზე სთქვა:

„ვიდრე რუსეთში ტყეები ზრიალობენ, ვიდრე რუსეთში არსებობენ თხემები, ზაფხულს ღამეები, ვიდრე ყვირიან ღალღები და ტირიან ჩიბისები, არ დაგივიწყებენ არც თქვენ, არც ტურგენევს, არც ტოლსტოის. ისევე, როგორც არ დაივიწყებენ გოგოლს. დაიხოცებიან და დავიწყებულ იქნებიან ადამიანები, რომლებსაც თქვენ ხატავდით, მაგრამ თქვენ დარჩებით მრთელი და უვნებელი. ასეთია თქვენი ძალა და მაშასადამე ასეთია თქვენი ბედნიერებაც".

არ. კოსტანოვი

ჩეხოვი, ინტელიგენცია და სამშობლო

საბჭოთა ხელოვნების ფუძემდებელმა, ჩეხოვის თანამედროვემ და მეგობარმა, მაქსიმ გორკიმ, ჯერ კიდევ მწერლის სიცოცხლის დროს იგი დაახასიათა როგორც „რუსეთის ერთი საუკეთესო მეგობართაგანი, მეგობარი ჭკვიანი, მიუდგომელი, გულმართალი, მისი მოსიყვარული და ყველაფერში მისი თანამგრძნობი".

დიდი, „ჭკვიანი, მიუდგომელი და გულმართალი" მეგობარი იყო ჩეხოვი რუსი ინტელიგენციისა, მეგობარი წრფელად მოსიყვარულე, გულისხმიერი, შემცნობი. ბევრი თავისი საუკეთესო და საუკეთო ფურცელი მიუძღვნა ჩეხოვმა რუსი ინტელიგენციის, მისი ბედის, მისი სიხარულისა და მწუხარების, მისი იმედოვნების, ნათელი იდეალების გამოსახვას.

ჩეხოვი თვითონ იყო საუკეთო ნიმუში ჭეშმარიტი რუსი ინტელიგენტისა,—ფაქიზი, პატიოსანი და კეთილშობილი, გულისხმიერი და ჰუმანიური ადამიანისა, რომელსაც გულთბილად და წრფელად უყვარს თავისი ხალხი, თავისი დიდი ქვეყანა, მწვავედ, „ჩეხოვისებურად", შეურიგებლად სძულს უღირს ადამიანთა უხამსობა და სიბინძურე.

თვით მწერლის გარეგნობაშიაც ძალიან ბევრი იყო ჭეშმარიტად რუსული, ხალხური. თითქმის ყველა, ვინც კი ახლოს იცნობდა, აღნიშნავს ამას თავის მემუარებში. მაგალითად, ჩეხოვის თანამედროვე კუპრინი სწერდა: „იყო ზასში რაღაც სადა და მოკრძალებული, რაღაც უაღრესად რუსული, ხალხური,—სახეში, ლაპარაკში, სიტყვის მოკცევაში". გორკის გადმოცემით, ამას ამჩნევდა ტოლსტოიც, რომელმაც როგორღაც მიმართა ჩეხოვს და უთხრა: „აი თქვენ რუსი ხართ. ჰო, ნამდვილი, ნამდვილი რუსი. და აღერსიანად გაუღიმა, ზხრებზე ხელი მოხვია ანტონ პავლეს-ძეს".

ჩეხოვის როგორც ადამიანის და შემოქმედის ეს თვისება აღნიშნა მწერლის მახლობელმა ნაცნობმაც, ზისმა გიმნაზიელმა ამხანაგმა პეტრე სერგეევკომ: „მთელ მის მოქმედებაში, მეტადრე მის ნაწერებში ესოდენ გამოსჭვივის რუსი ხალხის ჭაბუკური სული, მისი მოუხეა და ჰუმორი".

ჩეხოვი დიდად აფასებდა რუს ხალხს, ღრმად იყო დარწმუნებული რუსი ადამიანების სულიერ კეთილშობილებასა და ძალაში, სწამდა, რომ იგი შესძლებს ცხოვრების გარდაქმნას. ყირიმში ცხოვრებისას ჩეხოვს მუდმივი ურთიერთობა ჰქონდა ხალხთან, თავისი ეპოქის მოწინავე ადამიანებთან. იგი ხედავდა, რომ რევოლუციური ტალღა თანდათან იზრდებოდა, გრძნობდა, რომ „რუსეთი სკასავით გზუის". ამაზე ეუბნებოდა ის დიდ მსახიობ ვ. თ. კომისარჟევსკაიას: „ჩვენსკენ, სამხრეთში, ტალღა უფრო ძლიერ სცემს... ხალხში უფრო ძლიერი მღელვარეობაა. ამას წინათ ვესაუბრე ლევ ნიკოლოზის-ძეს... და ისიც ხედავს... ის-კი გამჭრიახი მოხუცია... რუსეთი სკასავით ბზუის... აი ნახავთ, თუ რა იქნება ორი, სამი წლის შემდეგ... რუსეთს ვეღარ იცნობთ".

ჩეხოვს არასოდეს არ შეეპარვია ექვი, რომ „მყარი" ძლიერი რუსი ადამიანები შეჰქმნიან მშვენიერ და ნათელ, „წყნარ, ნაზ, ალერსივით ტკბილ" ცხოვრებას და „ვნახავთ, თუ როგორ ჩაიძირება მთელი მიწიერი ბოროტება, მთელი ჩვენი ტანჯვა, და დამყარდება სათნოება, რომელიც მთელ ქვეყნიერებას აღავსებს".

ესევე რწმენა, რომ რუსი ხალხი მომავალში შეჰქმნის ლამაზ და სიხარულით გაცისკროვნებულ ცხოვრებას, ასულდგმულებს ჩეხოვის მრავალ გმირ-ინტელიგენტს. ჩეხოვის ერთ-ერთი მეტად საინტერესო პერსონაჟი ტუზენბახი („სამი და") აღელვებული ლაპარაკობს. „დადგა დრო, ყველასაკენ მოემართება ვეება რაღაც, მზადდება მაცოცხლებელი, ძლიერი ქარიშხალი, რომელიც მოდის, რომელიც უკვე ახლოსაა და მალე გადაუბერავს ჩვენს საზოგადოებას და წარხოცავს მის ზანტებს, გულგრილობას, შრომის ათვალისწუნებას, დამყაყებულ მოწყენილობას. მე ვიშრომებ, ხოლო რაღაც 25-30 წლის შემდეგ იშრომებს უკვე ყოველი ადამიანი, ყოველი!"

სახალინზე გამგზავრებისას ჩეხოვმა თავის დღიურში წინასწარმეტყველური სიტყვები ჩაწერა: „ენისეიზე ცხოვრება დაიწყო კვნესით, ხოლო გათავდება ისეთი სილაღით, როგორიც ჩვენ არც დაგვიზმრებია. ამ ნაპირზე აღმართულია კრასნოიარსკი, ციმბირის ქალაქებს შორის ულამაზესი და უძლიერესი, ხოლო იმ ნაპირზე—მთები, რომლებიც კავკასიონს მაგონებენ, ისეთივე ბუნებისანი და საოცნებო, ვიდეკი და ვფიქრობდი: რა სრული, ჭკვიანი და ლაღი ცხოვრება გაანათებს ამ ნაპირებს ოდესმა განმავლობაში?"

ჩეხოვს ღრმად სწამდა რუს ადამიანთა დიდი ნიჭი და უნარი. თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში, როცა გერმანიაში კვდებოდა, სამშობლოში გამგზავნილ წერილში ის შენიშნავს, რომ გერმანელთა ცხოვრებაში, რუსეთთან შედარებით, არ იგრძნობა ნიჭის ნატამალიც-კი, გემოვნების ნასახიც-კი... „...ჩვენი რუსული ცხოვრება გაცილებით უფრო ნიჭიერია"

ჩეხოვს ყოველთვის სძულდა თვითკმაყოფილება და უგვანობა, უსულგულო სიმშრალე და თვითდამშვიდებულობა, გერმანელ ბიურგერ-მედუქნეთა ეს განმასხვავებელი თვისებები. სუვორინისადმი წერილში ჩეხოვმა გამანადგურებლად დაახასიათა ეს „ორფეხი მხეცები", რომლებსაც უმანკო კრავებად მოაქვთ თავი... „ბურჟუაზიას ძალიან უყვარს ეგრეთწოდებული „დადებითი" ტიპები და ბედნიერად დამთავრებული რომანები, რადგან ისინი იმ აზრს უნერგავენ, რომ შეიძლება სახრავიც მოიხვეჭო და სახელიც გაითქვა, მხეციც იყო და ამავე დროს ბედნიერიც", — სწერდა იგი ა. პლეშჩეევს.

ჩეხოვი შეურიგებელი ჰტერი იყო ყოველი სახის სიცრუისა, პირმოთნეობისა, ძალადობისა—გაბრწყინვლ დამნაშავეთა ამ თვისებებისა, რაც შემდგომში უაღრესად დამახასიათებელი შეიქმნა ჰიტლერული არამზადებისათვის. პლეშჩეევისადმი წერილში ჩეხოვი ამაზე ამბობს: „მძულს ყოველი სახის სიცრუე და ძალადობა".

ისევე, როგორც მის დიდ თანამედროვეს მაქსიმ გორკის, ჩეხოვს უყვარდა თავისუფალი, დამოუკიდებელი ადამიანი, ცხოვრების ყველა სიკეთის ჯანსაღი და მშვენიერი შეფასებელი: „ჩემი წმიდათა-წმიდაა ადამიანის სხეული, ჯანი, ჭკუა, ნიჭი, შთაგონება, სიყვარული და აბსოლუტური თავისუფლება, თავისუფლება ძალისა და სიყალბისაგან, რიხაც უნდა იხატებოდეს ეს უკანასკნელი".

ადამიანის ეს მშვენიერი იდეალი მახლობელი იყო ჩეხოვის ბევრი გმირი ინტელიგენტისათვისაც. ჩეხოვის ერთ-ერთი საყვარელი გმირი, ექიმი ასტროვი ამბობს: „ადამიანში ყველაფერი მშვენიერი უნდა იყოს: სახეც, ტანისამოსიც, სულიც და აზრებიც". თავისუფალი და დამოუკიდებელი ადამიანის ძალისა და კეთილშობილების გამო კარგად ამბობს ნეხოვის ხსა გმირი, სტუდენტი ტროფიმოვი „ალუბლის ბაღიდან", როცა ვაჭარ ლოპახინს ბიმართავს: „... მე თავისუფალი ადამიანი ვარ და ყოველივე იმას, რასაც ასე დიდად და ძვირად აფასებთ თქვენ, მდიდრები და ღატაკნი, ჩემზე სულ მცირედი ძალაც არა აქვს, ჰაერში მიმობნეული ღინღლია იგი. მე შემიძლიან უთქვენოთ გავძლო, შემიძლიან არც კი შეგამჩნიოთ, მე ძლიერი ვარ და ამაყი".

და ეს ამაყი და მაღალი აზრები ჩეხოვისა და მისი გმირებისათვის შეეძლო ჩაეგონებინა /მხოლოდ დიდსულოვან და კეთილშობილ რუს ხალხს, რუსთა დიდ მიწა-წყალს, სადაც ესოდენ ბევრნი იყვნენ ჭეშმარიტად მშვენიერი, სულით ძლიერი და ლამაზი ადამიანები. ტყუილად კი არ შესძახა ჩეხოვმა აღტაცებით ცოლთან გაგზავნილ ერთ-ერთ თავის წერილში: „ღმერთო ჩემო, რა მდიდარია რუსეთი კარგი ადამიანებით!"

რუსეთის თვალუწვდენი ჰორიზონტები ჩეხოვში წარმოშობდნენ ფრთაშესხმულ აზრებს დევგმირი ადამიანის შესახებ: „ხოგგჯერ, რაცა მეძინება,—ამბობს „ალუბლის ბაღში" ლოპახინი, — ვფიქრობ: ღმერთო, შენ გიბოძებია ჩვენთვის უზარმაზარი ტყეები, თვალუწვდენი მინდვრები, უღრმესი ჰორიზონტები და, აქ რომ ვცხოვრობთ, თვითონ ჩვენ უნდა ვიყოთ ნამდვილი დევ-გმირები". რუსული ბუნების უსაზღვროება და სიხალვათე მწერალსა და მის გმირებს აღუძრავდნენ ფიქრებს „ილია მურომელისა და „ბულბულ ყარაღისთანა" ვეება ადამიანებზე, ასე ვაჟკაცურად რომ მიალაგებენ". „რაღაც არაჩვეულებრივი, განიკაცი, გაშლილი და ბუმბერაზული გასდევდა ტრამალს გზის ნაცვლად, — სწერს ჩეხოვი მოთხრობაში „ტრამალი". — ეს იყო ნაცრისფერი ზოლი, კარგად დატკეპნილი და მტვრით დაფარული, როგორც ყველა გზა, ოღონდ რამდენიმე საეენის სიგანისა... ვინ დადის ამ გზით? ვის სჭირდება ესოდენ სიხალვათე? შეიძლებოდა გვეფიქრა, რუსეთში არ გადაშენებულან ილია მურომელისა და „ბულბულ ყარაღისთანა" ვეება ადამიანები, რომლებიც ვაჟკაცურად მიალაგებენ, და ჯერ კიდევ არ გამწყდარან ბუმბერაზი რაშები".

ჩეხოვის ერთ-ერთმა უსაყვარულესმა მწერალმა, მოწინავე რუსმა ინტელიგენტმა სალტიკოვ-შჩედრინმა კარგად სთქვა სამშობლოსთან ამ სისხლხორცეულ კავშირზე, მამულისადმი თავის შვილურ მადლობაზე ყოველივე იმისათვის, რაც საუკეთესო იყო მასში. შჩედრინი ამბობს: „სამშობლოს ბუნება მე მეკუთვნისო, იგი შემეთვისა, სწორედ ისე, როგორც მე შევეხსნესხლხორცე მას, იგი ელოლიავებდა ჩემს სიჰაბუკეს, იგი იყო ჩემი გულის პირველი თრთოლვის მოწმე, და ამის შემდეგ მას ეკუთვნის ჩემი აზრების საუკეთესო ნაწილი".

მშობლიური და მახლობელი იყო სამშობლო — „ჩვენი ბაღი" — ტროფიმოვისათვის. „მთელი რუსეთი ჩვენი ბაღია, — ამბობდა ის, — მიწა-წყალი დიდი და მშვენიერია და აქ მრავალი საუცხოო ადგილია".

ღრმად გრძნობდნენ რუსი ინტელიგენციის უაღრესად ჰუმანიური წარმომადგენლები თავიანთი ხალხის ტანჯვას. ჭრილსანე აღშფოთებას ეძლეოდნენ ისინი ამ ხალხის სამინელი მჩაგვრელის—შებატონეების წინააღმდეგ. გულის წყრომით „უბნება სტუდენტი ტროფიმოვი შემამულე რანევსკაიას ქალიშვილს ანნას: „— აბა, დაფიქრდით, ანნა, თქვენი პაპა, პაპის პამა და ყველა თქვენი წინაპარი მებატონენი იყვნენ, რომლებიც ცოცხალ სულებს ფლობდნენ, და ნუთუ ბაღის ყოველი ალუბლიდან, ყოველი ფოთლიდან, ყოველი შტოდან არ გიმზერენ ადამიანები, ნუთუ არ გეყურებათ ხმები... ცოცხალ სულთა ფლობა. ამან ხომ ისე გადაგაგვარათ ყველანი, ვინც წინათ ცხოვრობდით და ვინც ახლა ცხოვრობთ — დედა თქვენი, თქვენ, ბიძა, — რომ ვეღარ ამჩნევთ, როგორა ხართ ვალში ჩაფლულნი, როგორ ცხოვრობთ სხვის ხარჯზე, იმ ადამიანთა ხარჯზე, რომლებსაც თქვენ წინა ოთახს იქით არ უშვებთ".

რუსი ინტელიგენციის საუკეთესო ადამიანები ყოველთვის გრძნობდნენ უდიდეს პასუხისმგებლობას ხალხის წინაშე, უდიდეს პასუხისმგებლობას სამშობლოს წინაშე. დაძაბული და დაუცხრომელი შრომით სწადდათ მათ ემსახურნათ თავიანთი ქვეყნისათვის: „ადამიანი უნდა შრომობდეს, მუშაობისაგან ოფლში იწურებოდეს,—ამბობს „სამი დის" გმირი მაშა.—ვინც უნდა იყოს იგი, და ამაში ეს ერეკ რწმენა, რომ რუსი ხალხი მომავალში შეჰქმნის ლამაზ და სიხარულით გაცისკროვნებულ ცხოვრებას, ასულდგმულებს ჩეხოვის ერთ-ერთი ტიპი, ტუზენბახი („სამი და") აღელვებული ლაპარაკობს. „დადგა დრო, ყველასაკენ მოემართება ვეება რაღაც, მზადდება მაცოცხლებელი, ძლიერი ქარიშხალი, რომელიც მოდის, რომელიც უკვე ახლოსაა და მალე გადაუბერავს ჩვენს საზოგადოებას და წარხოცავს მის ზანტებს, გულგრილობას, შრომის ათვალისწუნებას, დამყაყებულ მოწყენილობას. მე ვიშრომებ, ხოლო რაღაც 25-30 წლის შემდეგ იშრომებს უკვე ყოველი ადამიანი, ყოველი!"

სახალინზე გამგზავრებისას ჩეხოვმა თავის დღიურში წინასწარმეტყველური სიტყვები ჩაწერა: „ენისეიზე ცხოვრება დაიწყო კვნესით, ხოლო გათავდება ისეთი სილაღით, როგორიც ჩვენ არც დაგვიზმრებია. ამ ნაპირზე აღმართულია კრასნოიარსკი, ციმბირის ქალაქებს შორის ულამაზესი და უძლიერესი, ხოლო იმ ნაპირზე—მთები, რომლებიც კავკასიონს მაგონებენ, ისეთივე ბუნებისანი და საოცნებო. ვიდეკი და ვფიქრობდი: რა სრული, ჭკვიანი და ლაღი ცხოვრება გაანათებს ამ ნაპირებს ოდესმა განმავლობაში?"

ჩეხოვს ღრმად სწამდა რუს ადამიანთა დიდი ნიჭი და უნარი. თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში, როცა გერმანიაში კვდებოდა, სამშობლოში გამგზავნილ წერილში ის შენიშნავს, რომ გერმანელთა ცხოვრებაში, რუსეთთან შედარებით, არ იგრძნობა ნიჭის ნატამალიც-კი, გემოვნების ნასახიც-კი... „...ჩვენი რუსული ცხოვრება გაცილებით უფრო ნიჭიერია"

ჩეხოვს ყოველთვის სძულდა თვითკმაყოფილება და უგვანობა, უსულგულო სიმშრალე და თვითდამშვიდებულობა, გერმანელ ბიურგერ-მედუქნეთა ეს განმასხვავებელი თვისებები. სუვორინისადმი წერილში ჩეხოვმა გამანადგურებლად დაახასიათა ეს „ორფეხი მხეცები", რომლებსაც უმანკო კრავებად მოაქვთ თავი... „ბურჟუაზიას ძალიან უყვარს ეგრეთწოდებული „დადებითი" ტიპები და ბედნიერად დამთავრებული რომანები, რადგან ისინი იმ აზრს უნერგავენ, რომ შეიძლება სახრავიც მოიხვეჭო და სახელიც გაითქვა, მხეციც იყო და ამავე დროს ბედნიერიც", — სწერდა იგი ა. პლეშჩეევს.

ჩეხოვი შეურიგებელი ჰტერი იყო ყოველი სახის სიცრუისა, პირმოთნეობისა, ძალადობისა—გაბრწყინვლ დამნაშავეთა ამ თვისებებისა, რაც შემდგომში უაღრესად დამახასიათებელი შეიქმნა ჰიტლერული არამზადებისათვის. პლეშჩეევისადმი წერილში ჩეხოვი ამაზე ამბობს: „მძულს ყოველი სახის სიცრუე და ძალადობა".

ისევე, როგორც მის დიდ თანამედროვეს მაქსიმ გორკის, ჩეხოვს უყვარდა თავისუფალი, დამოუკიდებელი ადამიანი, ცხოვრების ყველა სიკეთის ჯანსაღი და მშვენიერი შეფასებელი: „ჩემი წმიდათა-წმიდაა ადამიანის სხეული, ჯანი, ჭკუა, ნიჭი, შთაგონება, სიყვარული და აბსოლუტური თავისუფლება, თავისუფლება ძალისა და სიყალბისაგან, რიხაც უნდა იხატებოდეს ეს უკანასკნელი".

ადამიანის ეს მშვენიერი იდეალი მახლობელი იყო ჩეხოვის ბევრი გმირი ინტელიგენტისათვისაც. ჩეხოვის ერთ-ერთი საყვარელი გმირი, ექიმი ასტროვი ამბობს: „ადამიანში ყველაფერი მშვენიერი უნდა იყოს: სახეც, ტანისამოსიც, სულიც და აზრებიც". თავისუფალი და დამოუკიდებელი ადამიანის ძალისა და კეთილშობილების გამო კარგად ამბობს ნეხოვის ხსა გმირი, სტუდენტი ტროფიმოვი „ალუბლის ბაღიდან", როცა ვაჭარ ლოპახინს ბიმართავს: „... მე თავისუფალი ადამიანი ვარ და ყოველივე იმას, რასაც ასე დიდად და ძვირად აფასებთ თქვენ, მდიდრები და ღატაკნი, ჩემზე სულ მცირედი ძალაც არა აქვს, ჰაერში მიმობნეული ღინღლია იგი. მე შემიძლიან უთქვენოთ გავძლო, შემიძლიან არც კი შეგამჩნიოთ, მე ძლიერი ვარ და ამაყი".

და ეს ამაყი და მაღალი აზრები ჩეხოვისა და მისი გმირებისათვის შეეძლო ჩაეგონებინა /მხოლოდ დიდსულოვან და კეთილშობილ რუს ხალხს, რუსთა დიდ მიწა-წყალს, სადაც ესოდენ ბევრნი იყვნენ ჭეშმარიტად მშვენიერი, სულით ძლიერი და ლამაზი ადამიანები. ტყუილად კი არ შესძახა ჩეხოვმა აღტაცებით ცოლთან გაგზავნილ ერთ-ერთ თავის წერილში: „ღმერთო ჩემო, რა მდიდარია რუსეთი კარგი ადამიანებით!"

რუსეთის თვალუწვდენი ჰორიზონტები ჩეხოვში წარმოშობდნენ ფრთაშესხმულ აზრებს დევგმირი ადამიანის შესახებ: „ხოგგჯერ, რაცა მეძინება,—ამბობს „ალუბლის ბაღში" ლოპახინი, — ვფიქრობ: ღმერთო, შენ გიბოძებია ჩვენთვის უზარმაზარი ტყეები, თვალუწვდენი მინდვრები, უღრმესი ჰორიზონტები და, აქ რომ ვცხოვრობთ, თვითონ ჩვენ უნდა ვიყოთ ნამდვილი დევ-გმირები". რუსული ბუნების უსაზღვროება და სიხალვათე მწერალსა და მის გმირებს აღუძრავდნენ ფიქრებს „ილია მურომელისა და „ბულბულ ყარაღისთანა" ვეება ადამიანებზე, ასე ვაჟკაცურად რომ მიალაგებენ". „რაღაც არაჩვეულებრივი, განიკაცი, გაშლილი და ბუმბერაზული გასდევდა ტრამალს გზის ნაცვლად, — სწერს ჩეხოვი მოთხრობაში „ტრამალი". — ეს იყო ნაცრისფერი ზოლი, კარგად დატკეპნილი და მტვრით დაფარული, როგორც ყველა გზა, ოღონდ რამდენიმე საეენის სიგანისა... ვინ დადის ამ გზით? ვის სჭირდება ესოდენ სიხალვათე? შეიძლებოდა გვეფიქრა, რუსეთში არ გადაშენებულან ილია მურომელისა და „ბულბულ ყარაღისთანა" ვეება ადამიანები, რომლებიც ვაჟკაცურად მიალაგებენ, და ჯერ კიდევ არ გამწყდარან ბუმბერაზი რაშები".

ჩეხოვის ერთ-ერთმა უსაყვარულესმა მწერალმა, მოწინავე რუსმა ინტელიგენტმა სალტიკოვ-შჩედრინმა კარგად სთქვა სამშობლოსთან ამ სისხლხორცეულ კავშირზე, მამულისადმი თავის შვილურ მადლობაზე ყოველივე იმისათვის, რაც საუკეთესო იყო მასში. შჩედრინი ამბობს: „სამშობლოს ბუნება მე მეკუთვნისო, იგი შემეთვისა, სწორედ ისე, როგორც მე შევეხსნესხლხორცე მას, იგი ელოლიავებდა ჩემს სიჰაბუკეს, იგი იყო ჩემი გულის პირველი თრთოლვის მოწმე, და ამის შემდეგ მას ეკუთვნის ჩემი აზრების საუკეთესო ნაწილი".

მშობლიური და მახლობელი იყო სამშობლო — „ჩვენი ბაღი" — ტროფიმოვისათვის. „მთელი რუსეთი ჩვენი ბაღია, — ამბობდა ის, — მიწა-წყალი დიდი და მშვენიერია და აქ მრავალი საუცხოო ადგილია".

ღრმად გრძნობდნენ რუსი ინტელიგენციის უაღრესად ჰუმანიური წარმომადგენლები თავიანთი ხალხის ტანჯვას. ჭრილსანე აღშფოთებას ეძლეოდნენ ისინი ამ ხალხის სამინელი მჩაგვრელის—შებატონეების წინააღმდეგ. გულის წყრომით „უბნება სტუდენტი ტროფიმოვი შემამულე რანევსკაიას ქალიშვილს ანნას: „— აბა, დაფიქრდით, ანნა, თქვენი პაპა, პაპის პამა და ყველა თქვენი წინაპარი მებატონენი იყვნენ, რომლებიც ცოცხალ სულებს ფლობდნენ, და ნუთუ ბაღის ყოველი ალუბლიდან, ყოველი ფოთლიდან, ყოველი შტოდან არ გიმზერენ ადამიანები, ნუთუ არ გეყურებათ ხმები... ცოცხალ სულთა ფლობა. ამან ხომ ისე გადაგაგვარათ ყველანი, ვინც წინათ ცხოვრობდით და ვინც ახლა ცხოვრობთ — დედა თქვენი, თქვენ, ბიძა, — რომ ვეღარ ამჩნევთ, როგორა ხართ ვალში ჩაფლულნი, როგორ ცხოვრობთ სხვის ხარჯზე, იმ ადამიანთა ხარჯზე, რომლებსაც თქვენ წინა ოთახს იქით არ უშვებთ".

რუსი ინტელიგენციის საუკეთესო ადამიანები ყოველთვის გრძნობდნენ უდიდეს პასუხისმგებლობას ხალხის წინაშე, უდიდეს პასუხისმგებლობას სამშობლოს წინაშე. დაძაბული და დაუცხრომელი შრომით სწადდათ მათ ემსახურნათ თავიანთი ქვეყნისათვის: „ადამიანი უნდა შრომობდეს, მუშაობისაგან ოფლში იწურებოდეს,—ამბობს „სამი დის" გმირი მაშა.—ვინც უნდა იყოს იგი, და ამაში ეს ერეკ რწმენა, რომ რუსი ხალხი მომავალში შეჰქმნის ლამაზ და სიხარულით გაცისკროვნებულ ცხოვრებას, ასულდგმულებს ჩეხოვის ერთ-ერთი ტიპი, ტუზენბახი („სამი და") აღელვებული ლაპარაკობს. „დადგა დრო, ყველასაკენ მოემართება ვეება რაღაც, მზადდება მაცოცხლებელი, ძლიერი ქარიშხალი, რომელიც მოდის, რომელიც უკვე ახლოსაა და მალე გადაუბერავს ჩვენს საზოგადოებას და წარხოცავს მის ზანტებს, გულგრილობას, შრომის ათვალისწუნებას, დამყაყებულ მოწყენილობას. მე ვიშრომებ, ხოლო რაღაც 25-30 წლის შემდეგ იშრომებს უკვე ყოველი ადამიანი, ყოველი!"

სახალინზე გამგზავრებისას ჩეხოვმა თავის დღიურში წინასწარმეტყველური სიტყვები ჩაწერა: „ენისეიზე ცხოვრება დაიწყო კვნესით, ხოლო გათავდება ისეთი სილაღით, როგორიც ჩვენ არც დაგვიზმრებია. ამ ნაპირზე აღმართულია კრასნოიარსკი, ციმბირის ქალაქებს შორის ულამაზესი და უძლიერესი, ხოლო იმ ნაპირზე—მთები, რომლებიც კავკასიონს მაგონებენ, ისეთივე ბუნებისანი და საოცნებო. ვიდეკი და ვფიქრობდი: რა სრული, ჭკვიანი და ლაღი ცხოვრება გაანათებს ამ ნაპირებს ოდესმა განმავლობაში?"

ლ. ტოლსტოი და მ. გორკი

ა. ჩეხოვი და მ. გორკი

ხარიტონ ვარდოშვილი

ახალგორის საყურე

მშვენიერო საყურევ გარდასული ხანისა
ნეტავ ვისი ,ყურების იყავ შემამკობელი?
ალბათ ტურფა ასული იყო შენი მფლობელი
წინაპარი მზიური რუსთველის ნესტანისა.

რა წარმტაცად ციალებ მომხიბვლელო თვალისა,
იქნებ შენი მფლობელი იყო ბედის მგმობელი?
უნაზეს გულს — უდაბნოდ ექცა წუთი სოფელი
და სიკვდილმა უდროოდ ,მისი სახე დანისლა?

გიცქერი და მგონიხარ სხივი ვარდად გაშლილი,
მაგონდება უკვდავი ნიკო ,ბარათაშვილი,
მისი ბედი სადარდო და საყურე ციური.

მაგრამ იგი ,სხვა იყო, შენ თვალი ხარ სხვა ჟამის!
შენწი დიდი წარსულის მოსჩანს დღეთა კამკამი —
რუსთაველის სამშობლოს სული მარადიული.

1943.

დემნა შენგელაია

უ შ ვ ა ი რ ი

ქართული ფოლკლორის საკითხები.

„როგორ ბედავ ან რის იმედით ხატავ შენ ასე მსგავსად ადამიანს, რომელიც ასლია თვით გამჩენისა? სულს ხომ, სულ ერთია ვერასგზით ვერ ჩაუდგამ. იცოდე, სიკვდილის შემდეგ იქ, სულეთში, ეგ შენი ნახატები არ მოგასვენებენ. ყოველი მათგანი უკვდავ სულს მოგთხოვს, თავის

კოლაუ ნადირაძე

მეგობრებს

დღეს, ისე როგორც არასდროს,
ყოფნა. მომმინდა თქვენთან.
მომმინდა—გული დაითროს
ჩემს უსაყვარლეს ძმებთან!

რა მაქვს, ან რა გამაჩნია?! ,
თქვენ უფრო კარგად იცით,
რაც ამ გულს დაღი აჩნია
და მაინც არის მტკივნეულ. ,

ზოგჯერ უგნური ბალღივით
მცირე ტკივილი მტანჯავს,
ზოგჯერ უგნური ბალღივით
მე ჩემ სიცოცხლეს ვხარჯავ.

ნეტავი წილად მრგებოდა
ზიდვა სამშობლოს დროშის,
ნეტავი წილად მრგებოდა
მისთვის სიკვდილი ომში,—

რომ ბრძოლით ღონე მიხდილსა
ძეც მომეხადა ვალი
და შევხვედროდი სიკვდილსა
ხელში სისხლიან ხმალით.

რაც ჩემ გულს გამოეცალა
დროომ შეისუნთქა ხარბად.
ბავშვობა, როგორც მერცხალი,
სხვაგან დაფრინავს ალბად!

რაც სიყვარული მაჩუქეთ
არ დამკარგვია ჯერაც.
ის ისევ-ისე აშუქებს
და სიკვდილამდე მჯერა.

ცოტა რამ მეც გავაკეთე
ცხოვრების დიდი რწმენით...
მახარებს მხოლოდ სიკეთე
და სიყვარული თქვენი.

გონდო კეფელავა

დედავ თბილისო

ავად ვხდებოდი თვეში ერთხელ რომ არ მენახე,
დედავ თბილისო! უშენობა დარდში მარწევდა,
შორს ამანთებდა შენი მარად მღელვარე სახე,
შენთან შემოჭრის სურვილი და მხრების აწევა...
მომინდებოდი, ვით ნუნგეში და ყველას ვთმობდი,
მატარებელში გავჩნდებოდი გაფითრებული.
განთიადისას ცისკარივით გამოვჩნდებოდი,
შენთან შეხვედრის ტრფიალებით გახელებული.
საყვარელ ქუჩებს დავივლიდი, შემდეგ მთაწმინდას,
ამაყ მთაწმინდას ვეწვეოდი ოდნავ მოღლილი.
გულში არ თოვდა, მიხაროდა, სულში არ წვიმდა,
შენს წმინდა მიწას ვემთხვევოდი შენი მორჩილი.
დაგჩერებოდი მაღლობიდან, მკლავებს გავშლიდი,
მინდოდა მკერდში ჩახუტება შენი თბილისო.
დიდხანს ვრჩებოდი ასე მარტო, გრძნობა აშლილი,
რაღა დავმალო, რად დავფიცო, რად ვითილისმო.
დღეს კი უშენოდ ერთი წელი ისე დამშორდა,
რომ თვით არ ვიცი, როგორ გავძელ, როგორ დავთმეგი.
სვანეთის მთებში ეს დღეები თუ გაიშოლტა,
განთიადს ვხვდები შენზე ფიქრით ღამე ნათევი.

* * *

აქ ხმა მოვიდა: დედა ქალაქს თითქოს ფრთა გაჰკრა,
და ცა ფირუზზე შხამიანმა გაისივილა,
მაგრამ ლომმაო — თვალთა შუქის რისხვა აკმარა,
და ძველებურად გუგუნებსო თბილისის ღილა.
ასე ძვირფასო! მუხლმაგარო დედავ ქალაქო!...
ახლოს ვერ განახო, ვერ გიხილონ ქვეყნის ჩრჩილებმა,
მურდალი ქუსლით შენი მიწა მათ ვერ გალაქონ,
არასდროს შესძლონ შენი მთების დამორჩილება.
ერეკლეს ხმალის ელვარება ისევ კაშკაშებს,
წინაპრთა ბრძოლის, რაინდობის დამშვენებელი.
მტერი ვერ გასტეხს ჯუღაშვილის დაზრდილ ვაჟკაცებს
კვლავ დაგიბრუნდა შენ მეორედ აღმშენებელი.
მხსნელად მოფრინდა მოსკოვიდან გმირი ქართველი,
შენს გამშვენებას სიყრმის დღენი ვინც შეალია.
ხალხს ასალკლდევებს, ანუგეშებს სახე ნათელი,
ის მგოსნის გულის სიხარული და შრიალია.
მისი სუნთქვაა შენი სუნთქვა, მზიური სახე,
შენი კაშკაშა ღამეების ის არის მჩენი.
კვლავ გაკაშკაშებს, კვლავ აგანთებს, მწუხრში არ გაგხვევს,
მარად მზად არის, რომ დაიცვას მამული ჩვენი.

1942 წ. ნოემბერი. სვანეთი.

ვერა შუბლაძე

ჩემი სამშობლოს ფკბილო მაისო

რა კარგი იყო, გახსოვს საღამო—
შუქ დაფრქვეული ტალღა მრავალი,
გადმოქროლილი სიო საამო
და შორს უსაზღვრო ცის დასავალი;
გახსოვს ლაუვარდში მზე დაისრული,
წყარო თვლისა, ქვიშხეთის ქარი,
მთები უნისლო, ტყით დაყურსული
და გადაშლილი შორს ტაშისკარი.
გახსოვს ზღაპრების მოამბე მტკვარი,
მისი ჩურჩული, მხარევ მთიანო,
გახსოვს სიმღერა ბრმა მომდერალის —
„არაგვო, ჩემო არაგვიანო“.

ო, საყვარელ, ტკბილო დღეებო,
თბილო და სათუთ გრძნობით ნალეხო,
მწვანე ბაღნარო, ხშირო ტყეებო,
კვლავ სათაყვანო და საალერსო!
ისევ თქვენთან ვართ, ვეღარ დანისლოს
მტერმა ჩვენი ცა ფერად ლილისა,
ჩემი სამშობლოს ტკბილო მაისო
და სიხალისევ სპეტაკ დილისა.
ისევ თქვენთან ვართ, რომ მომავალშიც
გვატკბობდე მარად ზეცის ნათებით,
და ჩვენს გაზაფხულს, დალალებ გაშლილს
ოქროს აყრიდეს განთიადები.

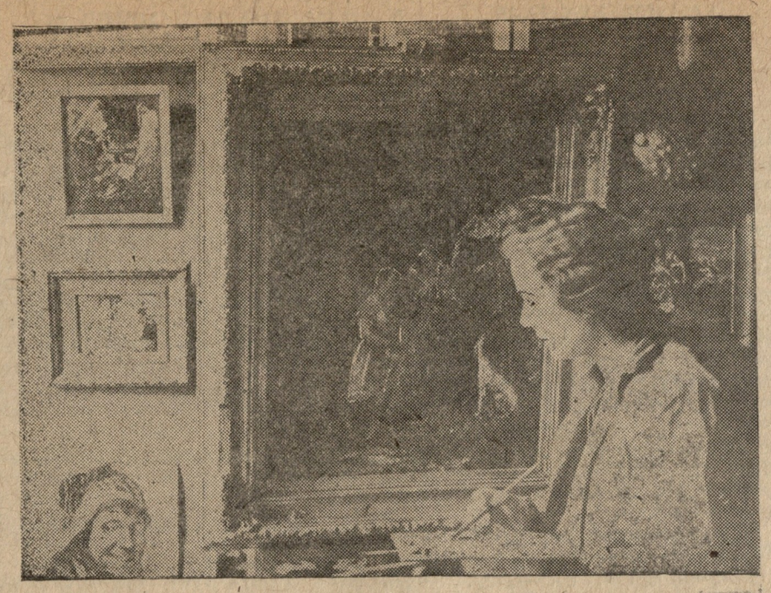

ფოტ. ეკ. ბალდავაძე თავის სახელოსნოში მუშაობის დროს.

გიორგი გაბუნია

ეკატერინე ბალდავაძე

ახალგაზრდა მხატვართა სურათების გამოფენაზე, რომელიც. ზარმან სახელმწიფო გალერეიაში იყო მოწყობილი, განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია და მაღალი შეფასება დაიმსახურა ეკატერინე ბალდავაძის ფერწერულმა სურათებმა. ეს სურათები ყურადღებას იქცევდნენ თავისი ფერადოვნებით, კულტურით, თავისი სიუჟეტებით და ორიგინალობით. თავისი უკანასკნელი პერიოდის ნამუშევრები გამოჭფინა მხატვარმა წელსაც, ახლად გახსნილ სამხატვრო სალონში.

ახალგაზრდა მხატვრის მთავარი თემა-მეცხრამეტე საუკუნის საქართველოა. ზეთის ფერებით ნაწერ ეტიუდებიდან და ესკიზებიდან, სურათებიდან ჩვენს წინაშე სდგებიან მეცხრამეტე საუკუნის ქართველი ქალები. მათი სახეებია აღბეჭდილი ცალკეულ პორტრეტებში და ჯგუფურ კომპოზიციებშიც. აქ ვხედავთ კდემამოსილებით და სინანდფილით აღსავსე თავდახურულ თბილისელ მანდილოსნებს. ისინი ხან ორნი, ხან სამნი მოსეირნობენ ბაღის წითელ ქვიშამოფენილ ბილიკებზე, საუბრით არიან გართული. სიცოცხლით სავსეა მათი ფიგურები, სახეები, ხელები; ზოგჯერ ისინი სოკოს საკრეფად მიეშურებიან ან ძველებურ სახლის წინ დგანან და რაღაც გულითად საუბარს მისცემიან. ამ კომპოზიციებში ხშირად ვხედავთ ნაცნობ სახეებს: აქ შეგხვდებათ მანანა ორბელიანი, ნინო ჭავჭავაძე და სხვანი. ახალგაზრდა მხატვრის სურათებზე აღბეჭდილნი არიან არა მარტო ცნობილ ქართველ ქალთა სახეები, არამედ იმ დროის სახელგანთქმული მამაკაცებიც—მე-19 საუკუნის დიდი პოეტები—ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ბარათაშვილი, ლერმონტოვი და აკაკი წერეთელი.

ამ სურათებში სჩანს მძაფრი შეგრძნობა გარდასულისა, სჩანს წმინდა ქართული კოლორიტი. მაგრამ მხატვარი თემის წმინდა ისტორიულ-ეტნოგრაფიული მხარით როდია გატაცებული, შეიძლება ითქვას, რომ უმეტეს შემთხვევაში მას აინტერესებს ფერწერის კომპოზიციის და ფაქტურის საკითხები. ძველი საქართველოს მანდილოსანთა და ვაჟკაცთა ტანჩაცმულობის, ლამაზად დაჩითული ფარჩა-ატლასის ტანსაცმელის გამოსახვა მხატვარს საშუალებას აძლევს რათა მან სრულყოფილად გადმოგვცეს თავისი ფერადოვნებით სავსე პალიტრა, გვიჩვენოს მძაფრი დინამიკა, ლამაზი კომპოზიცია, ფაქტურის გადმოცემის თავისებური ხერხი და ტექნიკა. ეს გატაცება ისე შორს მიდის, რომ მხატვარი ხანდისხან, არღვევს რა ეპოქისა და დროის პირობითობას, თავის თავსაც და თავის მეგობრებსაც მე-19 საუკუნის ტანსაცმელში ხატავს. და ყველგან ის რეალობის ზუსტ გრძნობას და სიცოცხლეს ინარჩუნებს.

პორტრეტთა ციკლიდან პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს ბალდავაძის „ავტოპორტრეტი“ (1944 წ.) ის დაწერილია მუქმწვანე-ყავისფერ ფონზე; ცოცხლად არის გადმოცემული თვალები, სინათლე სახეზე ძლიერია, შემდეგ თანდათან სუსტდება. კარგია ფერწერის მხრივ რუსთაველის პორტრეტიც (1943 წ.) იგი ნაწერია ჩქარი, ზომიერი მონასმებით—რომანტიულ პეიზაჟის ფონზე. აღსანიშნავია ავრეთვე თავისი მოწითალო-მოოქროსფერო ტონალობით ახალგაზრდა ქალიშვილის პორტრეტი. ამ სერიასვე ეკუთვნის ფერადოვნებით სავსე „დები“ (1944 წ.) ბავშვის ორი პორტრეტი და სხვ.

საზოგადოდ პორტრეტებში მზგავსებისა და წმინდა ფერწერის საკითხების გარდა ბალდავაძეს ფსიქოლოგიური განცდის გადმოცემაც აინტერესებს: რუსთაველის პორტრეტში იგი საუცხოოდ გვაძლევს ჩაფიქრებულ, ოცნებით სავსე პოეტურ სახეს.

ჯგუფურ ისტორიულ კომპოზიციებიდან პირველ რიგში დასახელებულ უნდა იქნან შემდეგი ტილოები: ლერმონტოვი საქართველოში“, (წერილთა მუზეუმი), „ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ნინო ჭავჭავაძე და მ. ორბელიანი ბაღში“, (1944 წ.) „აკაკის იუბილე საჩხერეში“ და სხვ.

ამავამად მხატვარი მუშაობს ახალ ისტორიულ სურათზე „გიორგი საკაძე სტოიეს თავის სამშობლოს“. საკაძე თავის ოჯახის წევრებით წარმოდგენილია სოფლის ფონზე, რომელსაც ხანძარი წაჰკიდებია.

მხატვრის წერის მანერა ჩქარი და ნერვიულია, მისი სურათები, როგორც ფერადოვნებით, ისე ნახატის კულტურით გვაგრძნობინებენ ცოცხალ შემოქმედებითი სიძლიერეს, ხოლო უნდა აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდა მხატვარი ხანდისხან იმეორებს თავის თავს; ეს შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ის ხშირად ერთდაიგივე თემას იღებს, მაგრამ მაინც საუსტვილია, და კიდევ მეტი, აუცილებელიც არის, რომ ახალგაზრდა მხატვარმა თავი დაალწიოს განმეორებებს და ყოველ სურათს თავისებური კოლორიტი შეუქმნას.

ბ. ბელინსკის თხზულებათა უკანასკნელი ტომის გამოცემა

ლენინგრადში გამოსაცემად მზადდება ბესარიონ ბელინსკის თხზულებათა სრული კრებულის უკანასკნელი მე-13 ტომი, რომელიც შეიცავს 100-ზე მეტ სტატიას, რეცენზიას და კრიტიკულ-ბიბლიოგრაფიულ შენიშვნას, მათ შორის „1843 წლის რუსულ ლიტერატურის მთავარ ფოვლენათა მიმოხილვას“, რეცენზიას ა. კრონბერგის მიერ თარგმნილ ჰამლეტზე, რეცენზიას მ. ლერმონტოვის „ჩვენი დროის გმირზე“ და სხვა.

პოლიგრაფიის ლენინგრადელი მუშაკები ამ ტომზე მუშაობას ბლოკადის უმძიმეს პირობებში ეწეოდნენ, გააფთრებული ბომბარდირებისა და საარტილერიო სროლის დროს დაიღუპა ამ ტომის მატრიცები, გადარჩა ხელოლდ ამ ტომის ორი საკორექტორო ანაბეჭდი. ამ მოკლე ხანში დაიწყება მუშაობა მთელი ტექსტის ასაწყობად და დასაბეჭდათ გორკის სახელობის სტამბაში.

ს. გერსამია

ჩეხოვი და ქართული თეატრი

ჩეხოვის პიესების ქართულ ენაზე თარგმნა და გადმოკეთება ავტორისავე სიცოცხლეში დაიწყო. პოეტმა გრ. ვოლსკიმ 1889 წელს ქართულად გადმოაკეთა ჩეხოვის ერთმოქმედებიანი ხუმრობა „დათვი“. 1890 წელს მ. ნასიძემ გადმოაკეთა დრამა „ივანოვი“ და მას სახელად უწოდა „მსხვერპლი უხასიათობისა“ ანუ „ნიკო ჯამბარაშვილი“. 1903 წელს უცნობმა ავტორმა „ს. რ. დ.“-ს ფსევდონიმით სთარგმნა კომედია „ძია ვანო“. სოფიო ციციშვილმა სთარგმნა პიესა „ალუბლის ბაღი“, რომელიც გამოქვეყნდა „ივერიის ბიბლიოთეკაში“ 1905 წელს. იგივე „ალუბლის ბაღი“ გადმოკეთებულ იქნა ქართულად 1908 წელს „სალხინოს“ სახელწოდებით. 1909 წელს ლადო მესხიშვილმა თავის საბენეფისოდ თარგმნა ჩეხოვის მოთხრობიდან ლ. ლ. ტოლსტოის მიერ გადაკეთებული დრამა „შავი ბერი“. ამას გარდა გრ. ვოლსკიმ თარგმნა ვოდევილი „ხელის თხოვნა“ სახელწოდებით „ღმერთმა შეგაბეროთ“.

ვოდევილი „დათვი“—ქართულ სცენაზე წარმოდგენილი ჩეხოვის პირველი ნაწარმოები იყო, რომლითაც ქართველი საზოგადოება გაეცნო დიდი რუსი მწერლის დრამატიულ შემოქმედებას. „დათვი“ დაიდგა 1889 წლის 18 ივლისს. როგორც სჩანს პიესას გაუმარჯვნია, ეს ვოდევილი ყოველწლიურად იდგმებოდა, არა მარტო დრამატიული დასის მიერ, არამედ კლუბებშიაც. შემდეგ დადგეს ის ქუთაისში. ეს ვოდევილი დღემდე შერჩა ქართულ რეპერტუარს. ჩეხოვის ამ ვოდევილის წარმოდგენაში მონაწილეობდნენ ჩვენი სცენის საუკეთესო და თვალსაჩინო მსახიობები: ვ. აბაშიძე, მ. საფაროვა-აბაშიძისა, კ. მესხი, ნინო დავითაშვილი, მარო მდივანი, ალ. ყარგარეთელისა და სხვანი. 1941 წელს სათეატრო მუზეუმის მიერ გამოცემულ იქნა ვოდევილი „დათვი“—აკაკი ბელიაშვილის თარგმანით.

1890 წლის 30 ოქტომბერს თბილისში პირველად დადგეს მ. ნასიძის მიერ ჩეხოვის „ივანოვი“-დან გადმოკეთებული 4 მოქმედებიანი დრამა „მსხვერპლი უხასიათობისა“ ანუ „ნიკო ჯამბარაშვილი“. სპექტაკლში მონაწილეობდნენ დასის საუკეთესო ძალები. ამის შემდეგ ეს გადმოკეთებული დრამა ხშირად იდგმებოდა. 1903 წლის 26 იანვრის ამ პიესის წარმოდგენაში მონაწილეობდნენ: ვ. აბაშიძე, ე. ჩერქეზიშვილი, ვ. გუნია, ვ. გამყრელიძე, ოლღა ლეკვა, გ. გედევანოვი და სხვანი. გაზეთ „ივერიის“ თანამშრომელი „ა—ნამ“-ი ამ სპექტაკლის შესახებ შემდეგს სწერდა თავის რეცენზიაში: „მსხვერპლი უხასიათობისა“, რომელიც კვირას წარმოადგინეს, კარგად არის გადმოკეთებული ქართულად. პიესა მშვენიერად ხატავს ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა გმირებს. ყველა ტიპები ზედმიწევნით არიან დახასიათებული და ყოველი მათგანის სულიერი მდგომარეობა გამოაშკარავებულია პიესაში“.

ამ პიესის დადგმას გაზ. „ცნობის ფურცელი“ ეხება. რეცენზენტი „კ“ (რომელიც ცნობილი კრიტიკოსი კიტა აბაშიძე უნდა იყოს) არ ეთანხმება „ივერიას“ სპექტაკლის შეფასებაში და ამბობს, რომ „ჩვენში პიესის გადმოკეთების საქმეს ოღად ეკიდებიანო“, და მოითხოვს მეტ დაკვირვებას. („ცნობის ფურცელი“, 1902 წ., № 25). ამ პიესის გარშემო აზრთა სხვადასხვაობა და კამათი იმის მიჩვენებელია თუ რაოდენი მორიდებითა და მოწიწებით ეკიდებოდნენ ჩეხოვის პიესებს საქართველოში. 1905-6 წლის სეზონში ლ. მესხიშვილმა ეს პიესა ქუთაისის თეატრში წარმოადგინა.

1903 წლის 24 აგვისტოს თბილისში გაიმართა მეორე გამოსაცდელი წარმოდგენა ვ. გუნიას ხელმძღვანელობით. გამოსაცდელი წარმოდგენების მიზანი იყო ახალგაზრდა აქტიორული ძალების გამოვლინება და მათი სცენაზე მოზიდვა. სხვადასხვა პიესებიდან დაიდგა ნაწყვეტები. ჩეხოვის „ძია ვანოდან“ წარმოადგინეს მეორე მოქმედება, როლებს ასრულებდნენ დებიუტანტები: პროფ. სერგეი ბრიაკოვს—დ. ბაქრაძე, სონიას—ნინო დავითაშვილი, ტელეგინს—ნ. გვარაძე, ვოინიცკის როლს ასრულებდა სპექტაკლის ხელმძღვანელი ვ. გუნია. ამ წარმოდგენამ ქართულ სცენას შესძინა ორი თვალსაჩინო მსახიობი, ნინო დავითაშვილი და ნიკო გვარაძე, რომელნიც ნაყოფიერად განაგრძობენ შემოქმედებიო მუშაობას ქართულ საბჭოთა სცენაზე. ეს იყო ჩეხოვის „ძია ვანოს“ პირველი გადმოკეთება ქართულ სცენაზე. ამის შემდეგ „ვანო“ [illegible] წელი და 1911-12 [illegible] მიხეილ ქორელმა [illegible] ქართულ [illegible]ში.

ჩეხოვის პიესა „ალუბლის ბაღი“ გადმოკეთებული სახით დადგეს ქართულ სცენაზე თბილისში 1909 წლ. 11 იანვარს „სალხინოს“ სახელწოდებით. მონაწილეობას ღებულობდნენ: ვ. აბაშიძე, კ. მესხი, ნ. ჯავახიშვილი, მარო მდივანი, ვ. გამყრელიძე, ნ. გვარაძე, ვ. შალიკაშვილი, გ. არადელი-იმხნელი, გ. გედევანოვ-მორაღიანი, კოტე შათირიშვილი, ი. იმედაშვილი, ი. ივანიძე და სხვები.

გაზეთ „დროების“ რედაქციამ დაიწუნა ჩეხოვის პიესების გადაკეთების პრაქტიკა. გაზეთი სწერდა: „ჩეხოვის ძლიერ და თავისებურ კალამს ჩვენი საზოგადოება იცნობს. იმის პიესებს არც განმარტება ესაჭიროება და არც ახსნა, ჩეხოვის პიესები ყოველთვის განსაზღვრულ სულიერ განწყობილებას ასურათებენ და ისე ხელოვნურად, რომ სათეატრო დარბაზი ერთი სულიერი მდგომარეობით იმსჭვალება. იმის პიესებში არც საეფექტო სცენებია, არც საეფექტო სიტყვები, პირიქით ორგვლივ უფერულობაა, მაგრამ ეს უფერულობა ისე მოხდენილად, ისე ბუნებრივად სჩანს ყოველ წერილმაწმი, რომ ჩვეულებრივ პიესის მაყურებელი გრძნობს, რომ თითქოს ჩეხოვი პირდაპირ სულსა და გულში ჩაჯდომოდეს და იქ სწნავდეს თავის ფიქრებისა და გრძნობების ბადეს. ჩეხოვის პიესებში რუსული ცხოვრების საერთო ხასიათი, ჩრდილოეთის შვილთა ბუნებრივი ტემპერამენტი, რუსული ნიშანდობლივი თვისებები ისე განუყრელად არის შეზავებული პიესის სიუჟეტთან და პიესაში გამოსახატავ სულიერ განწყობილებასთან, რომ მათი განცალკევება ყოველად შეუძლებელია. ცალკე არც ჩეხოვის პიესების სიუჟეტია საინტერესო, არც ტიპები და არც დედაარი, ყველა ერთად კი მშვენიერ ხელოვნურ ნაწარმოებებს ჰქმნიან.“ ამის მიხედვით გაზეთის რედაქცია ასკვნის რომ ჩეხოვის პიესების გადმოკეთება შეუძლებელია, ისინი უნდა დაიდგან ქართულ სცენაზე არა გადმოკეთებული სახით, არამედ თარგმანით.

ქართულად გადმოკეთებულ „ალუბლის ბაღში“ თავი ისახელა კოტე მესხმა მაჭარაშვილის როლის შესრულებით. ეს როლი კოტე მესხის ერთი საუკეთესო სცენიურ ქმნილებათაგანია.

1910 წლის 21 თებერვალს თბილისში ლადო მესხიშვილმა თავის საბენეფისოდ დადგა ჩეხოვის მოთხრობიდან ლ. ლ. ტოლსტოის მიერ გადაკეთებული 4 მოქმედებიანი დრამა „შავი ბერი“. სპექტაკლში მონაწილეობდნენ: მ. მდივანი, ნ. ჯავახიშვილი, პ. ზოთაძე, ნ. გვარაძე, გ. არადელი-იმხნელი, გ. გედევანოვი, ვ. მაჭარაძე, და სხვანი. თვით ლადო მესხიშვილი ასრულებდა ანდრია კოვრინის როლს. რეცენზენტმა დაიწუნა როგორც პიესის თარგმანი, ასევე მისი სცენიური შესრულებაც (გაზ. „დროება“, 1909 წ. 23 იანვარი), რადგან პიესა ორი თუ სამი რეპეტიციით დადგეს. ამის შემდეგ „შავი ბერი“ ქუთაისშიაც წარმოუდგენიათ ლ. მესხიშვილის მონაწილეობით. ამნელად წარმოდგენა უკეთესად ჩატარებულა.

ქართულ სცენაზე ხშირად იდგმებოდა ჩეხოვის ვოდევილი „ღმერთმა შეგაბეროთ“ გრ. ვოლსკის თარგმანით. ეს ვოდევილი ი. ზარდალიშვილმაც გადააკეთა „ხოსიას ღელედ“, რაც ხშირად იდგმებოდა პროფესიული დასებისა და სცენისმოყვარეთა მიერ.

ამგვარად რევოლუციამდელი ქართული თეატრი და მისი მოღვაწენი ყოველნაირად ცდილობდენ ქართველი ხალხისათვის სცენიდან გაეცნოთ რუსეთის დიდი მწერლის ანტონ ჩეხოვის დრამატიული შემოქმედება. თუ ამ მხრივ ქართულმა სცენამ ბევრის გაკეთება ვერ შესძლო, ამის მიზეზი იყო ის დუხჭირი პირობები, რომელშიაც ჩაყენებული იყო რევოლუციამდელი ქართული თეატრი. ამავამად ყველა პირობებია შექმნილი რათა საბჭოთა სცენაზე ღირსეულად წარმოსდგეს ჩეხოვის საქმეყნოდ სახელმოხვეჭილი პიესები და ეტვი არაა, რომ ამ მხრივ რეჟისორები და მსახიობები თავის ნიჭსა და უნარს არ დაიშურებენ.

შალვა აფხაიძე

სიმონ ჩიქოვანის პოეზია*

ს. ჩიქოვანის ახლახან გამოსული ლექსების წიგნი „ჩემი მამული“ ქართულს პოეზიაში ფრიად საგულისხმიერო მოვლენაა. უეჭველია, აქ კრებულზე ჩვენი კრიტიკა ვრცლად შეჩერდება, მასში ეოთავსებული პროდუქციის ფართო ანალიზს მოახდენს. ჩემი მიზანია ამჯერად მხოლოდ გაკვრით აღვნიშნო ის მთავარი, რაც წიგნს სახესა და იერს აძლევს მას ცხოველმყოფელ ძალას ანიჭებს, მჭეედი ემოციებისა და გონების დუღილის ნაკადად აქცევს.

ეს წიგნი გამოსახავს ს. ჩიქოვანის განვლილ შემოქმედებითს გზას, მისი პოეტური ბიოგრაფიის ზუსტ ანარეკლს. წიგნში შეტანილი ლექსები ატარებენ იმ მკვეთრი შინაგანი შემოქმედებით დაძაბულობის, მაღალი პოეტური კულტურისათვის იმ შეუნელებელი ბრძოლის კვალს, რომელსაც ეწეოდა ს. ჩიქოვანი პოეტურ ასპარეზზე გამოსვლიდან დღემდე.

პოეტის შთაგონების წყაროს ვამულის დიდება წარმოადგენს. პოეტურ ენერგიას მას პატრიოტული გრძნობა აძლევს. როცა ის ამბობს, რომ მინდა

„...შთაგონების ყოველი წუთი
შმობელ მიწისთვის აღვზარდო გულში“,

ეს დეკლარაციული განცხადება როდია, აქ პოეტისა და ადამიანის მხურვალე გულის ფეთქვა ისმის. ამიტომაც უაღრესად დამარწმუნებელია იგი. ეს არის პოეტის წმინდა რწმენა, სულის აღსარება.

სარეცენზიო წიგნში მოთავსებული ლექსები გადმოგვცემენ ჩვენი ეპოქის ადამიანის გრძნობებისა და იდეების ევოლუციას. პოეტის ბიოგრაფიაში გადატეხილია თანამედროვე ადამიანი მთელი თავისი სულიერი სამყაროთი. ეს წიგნი მხატვრული ძეგლია, სადაც ასახულია სოციალისტური აღორძინების, ადამიანის ურყევი ნებისყოფა, მისი დაუდეგარი სწრაფვა არსებულის შეცნობისაკენ.

პოეზია ს. ჩიქოვანისათვის ვიწრო პროფესიონალიზმის საკითხი როდია, იგი მისთვის სიცოცხლის კატეგორიას წარმოადგენს. მისი ცხოვრება „ლექსშია დაცლილი.“ ამიტომ გასაგები ხდება ის მისწრაფება სიმართლისადმი, ოცნების ის დაუცხრომლობა, რომელიც თან ხდევს შემოქმედებითს პროცესს და ის ტკივილი, რასაც შინაგანი მღელვარების, საკუთარი „მე“-ს გამოთქმის სიძნელე იწვევს. სიმონ ჩიქოვანი ილტვის ამ ძნელი, რთული, ახალი პოეტური ხერხების ძიების გზისაკენ ერთად-ერთი მიზნით: გადმოგვცეს გრძნობა, გულში ჩაფლული, „რომელიც ჯერაც არავის უთქვამს“. ეს აძლევს მთელს მის პოეზიას მკვეთრ ინდივიდუალურ სახეს, დამოუკიდებელ ინტონაციას და აქედან გამომდინარე დიდ მხატვრულ ღირებულებას.

პოეტის შემოქმედება აღბეჭდილია ახალი სტილისტური გზების, მეტრული ზომის, ახალი თემების ძიებით, ამიტომ არის მისი პოეზია თემატურად ესოდენ მრავალფეროვანი. ცენტრალური თემა არის დიდი **სტალინის** თემა, სამშობლოს, სამამულო ომის, მშობლიური ბუნების და ყველა ის თემა, რომელიც ჩვენი ცხოვრების მაჯისცემას გამოხატავს.

პოეტის შემოქმედებას განსაკუთრებული ხასიათი აქვს: ერთხელ აღებულ თემას ის მრავალჯერ უბრუნდება, მრავალი კუთხით, მრავალი ხედვით ხატავს და ყოველთვის ცოცხალი გრძნობით ამუშავებს. დიდი სტალინის სახე მის ლექსში ყოველთვის ვეტყველი საღებავებით და უღრმესი სიყვარულით არის დახატული. იმ ლექსებშიც კი, რომლებიც თემატურად თითქოს სხვა ციკლს ეკუთვნიან, ბელადის სახე ანათებს:

„ვინ გააღვიძა ჩვენ ქვეყნის,
ვინ აამღერა კედელზე ტალღა,
შთაგონებული მარჯვენის ქნებით
უკვდავი ღელვა ასწია მაღლა?“

კითხულობს ორატორული პათოსით პოეტი და პასუხი იგულისხმება: ეს არის **სტალინი.** ბელადის სახე არის იმედი, ცხოვრების ნუგეში. დიდი ბრძენი ცხოვრობს არა მხოლოდ დღევანდელობაში, არამედ საქართველოს წარსულშიც, მის ხმალსა და გუთანში. მის ძარღვში ჩაკირულია „წინაპრის ძარღვიც“. მისი ცხოველი, შემოქმედი სული ამოძრავებს ჩვენი ხალხის ისტორიას, იგი სჯიდს გამარჯვებას მტერზე დიდს სამამულო ომში. პოეტური აღტაცებითა და გულის სიწრფელით არის დაწერილი ლექსი „მამულს ვუთხრათ გამარჯვება“, რომლის პუბლიცისტური სიმწვავე მაღალი მხატვრული ფორმითაა გადმოცემული.

ლექსების იმ ციკლში, რომელიც სამამულო ომის თემას ეხება, ს. ჩიქოვანმა დაიცვა ქართული პატრიოტული ლირიკის ბრწყინვალე ტრადიციები. ეს ითქმის კერძოდ მისი „მხედრულის“ შესახებ, რომელიც დაწერილია რაინდული საქართველოს ხალვით, „ცხელი ფოროდ და ფველისპირული“, „ბეგთრით შემკული მკლავი მაგარი“, „ჩაფხუტი, ჩეხვა, ხმალი შიშველი“—მთელი ეს სტაყვიერი ინვენტარი და პოეტური აღქმა წარსულის, ოვით ლექსის კონსტრუქცია ქართველი ხალხის ვაჟკაცური სულის გადმოსაცემად არის მომარჯვებული.

ს. ჩიქოვანს ახასიათებს ცოცხალი და მხოლოდ მის პოეტურ ფანტაზიაში შობილი, შინაარსიანი ეპიეტეტები, რომლებიც ხშირად მეტაფორებში გადადიან. ეს საკითხი, ისე, როგორც მრავალი სხვა მხარე მისი პოეზიისა, ცალკე განხილვისა და დაკვირვების ობიექტს წარმოადგენს. როცა პოეტი სიტყვას „ქართლისთვის ომში „გათეორებულად“ სთვლის, ამით იგი ქართული მწერლობის ისტორიის სიმართლეს, ხალხის დიდ სულიერ სიმწიფეს გამოხატავს.

სამამულო ომში ქართველი მეომარი საქართველოს თავისუფლებას იცავს არა მარტო მის ისტორიულ საზღვრებზე, არამედ ლენინგრადში, სტალინგრადში, უკრაინაში, ბელორუსიაში... ყველგან, სადაც ომის მრისხანე ფრონტი გადის. სამამულო ომის დიდ სიმართლეს ასახავს პოეტის მშვენიერი ლექსი „ძმები“. ეს სიმართლეა ხალხთა ურყევი სტალინური მეგობრობა, რომელმაც საბჭოთა კავშირს გამარჯვება დაუმკვიდრა, ამ სიმართლეშია ჩაქსოვილი უკვდავი სახელი ჩვენი გმირებისა, რომელსაც ვერ წაშლის ვერც სივრცე და ვერც დრო. ამ ისტორიულ გარდუვალობასთანაა დაკავშირებული პოეტის ოპტიმისტური მღელვარება, მის ფილოსოფიური ოპტიმიზმი. ამით აიხსნება ის ზეტვრული (დამჯერებლობა, დიდი მომავლის განსჭვრეტის უნარი, რომელიც პოეტს ახასიათებს:

„იმ ბორცვზე მალე აღსდგება ბაღი,
ცხოვრებას თქვენსას რომ დაემვანოს“.

მეგობრობის კულტი ორგანიულად შედის მის პოეზიაში. იგი უმღერის ამ მეგობრობას, მოძმის სიყვარულს.

„ქართველ დედაში“ პოემა გვიჩვენა ქართველი ქალის გმირული სახე. ეს არის ისტორიული ქართველი დედა, ეს არის ქართლის ცხოვრების ფურცლებზე აღბეჭდილი დედის ტრადიციული სახე, — თითქოს თინათინ თამარი, რომელიც ფეხშიშველი მივიდა ვარძიას ბასიანის ბრძოლის წინ და მთელი ღამე ვედრებაში გაატარა.

ცოცხალი და ძლიერია სული ქართველის დედისა. ქართველი გმირები, სამამულო ომის ფრონტებზე რომ იბრძვიან, საქართველოს ძუძუთი, ქართველი დედების მიერ არიან აღზრდილნი. ამიტომ ივსება სიამაყის გრძნობით პოეტის გული და ასეთი მთრთოლვარე ლექსით მიმართავს მას:

„ეხლა შეხედე, ნეტარო დედა,
შენი პირმშოა პირველი გმირი
მე დაჩოქებას შენს მუხლთან ვბედავ
და სიხარულის ცრემლებით ვტირი“.

გულის ეს აღსარება და აზრის ეს სიცოცხლე ახასიათებს პოეტის ლირიკას. დედის სახე მთელს ბუნებაშია განფენილი, მასშია გადასული. იგი, თუ შეიძლება ითქვას, უნივერსალური სახეა:

„ან იქნებ შენი ოქროს თმა არი
კოლხურ კერაზე ამდგარა ალი!
ეგებ ვაზია შენი ქმარი,
ხეს რომ ეხვევა ცოცხალი კვამლი“.

რომანტიულ ასპექტიაში მოცემული გვანცას სახე, პოეტი ისეთი დეტალებით ხატავს მის პორტრეტს, თითქოს ცოცხალს ხედავდეს. ქართველი ქალის სახეა მოცემული „თავსაფარშიც“. ეს სიმბოლოა ქალის სიწმინდისა, ციური გრძნობისა, მისი კეთილშობილებისა, რომელიც

„ქალს ამკობდა, ვით ვაშლის ხეს გაზაფხული,
ყანაში და ომში იყო მაგალითი“.

ლექსების ამ რკალში მკითხველს ხიბლავენ დიდი ემოციური მღელვარება და კონკრეტული სურათები: ვაზი, გუთანი, ხმალი, თავსაფარი, ბუხრის თავზე გამოყვანილი მოღუღუნე მტრედი, — მთელი ის აქსესუარები, რომელნიც ქართულ ყოფასა ჰქმნიან. აღსანიშნავია ის გარემობა, რომ პოეტი ხშირად მიმართავს ვაზის სახეს და მას იყენებს არა მარტო როგორც ქართული პეიზაჟის დეტალს, არამედ როგორც იდეური ფონის შემქმნელ ატრიბუტს. ეს ქართლის ცხოვრების ტრადიციებიდან მოდის.

ეალკე განხილვის საგანია ს. ჩიქოვანის პოეტური სახეების გენეალოგიის საკითხი. აქ მინდა მხოლოდ გაკვრით აღვნიშნო, რომ მათი ძირები მოდიან ქართლის ცხოვრებიდან, შემდეგ გურამიშვილის და ბარათაშვილის პოეზიიდან. ამ დიდი პატრიოტული ტრადიციის უწყვეტლობას გამოხატავს პოეტი, როცა ამბობს:

„პეშვით აიღეთ ყამირი, ფრთხილად,
ის აღზრდილია წინაპრის ლოცვით.
ემთხვიეთ მიწას, შეხედეთ ღილას,
ის არის ჩვენი სისხლი და ხორცი“.

პოეტისათვის ყველაზე წმინდა დასაფიცარი სამშობლოა. მას სწამს „საქართველოს მიწის სიმართლე“ ამიტომ სწყურია მას, ისე როგორც ვაჟას, ამ „მიწით სუნთქვა“. განვლილი გზა, ჩვენი ხალხის წარსული, მისი მდიდარი ისტორია პოეტისთვის დიდს შემეცნებითს საგანს წარმოადგენს, სინამდვილეს გამოხატავს პოეტი, როცა ამბობს:

„და გზა განვლილი თვალებს მიხსნიდა,
უკეთ მენახა ცხოვრება ჩვენი“.

იგი დღევანდელ ცხოვრებასაც ეტრფ

ოპერეტის საკითხი

გრ. ნუცუბიძე

როდესაც ლენინგრადის გარშემო ბლოკადის რკალი ვიწროდებოდა, მუსიკალური კომედიის თეატრი ქალაქში ჩვეულებრივად განაგრძობდა მუშაობას.

საჭირო იყო მხიარული, მხნე, ხალისიანი თეატრი, რომელიც ალყაშემორტყმული ქალაქის მკაცრ სინამდვილეში შეიტანდა სითბოს, სიცოცხლის სიხარულს. ლენინგრადის მუსიკომედიის თეატრმა ეს მისია ბრწყინვალედ შეასრულა. ორი წლის განმავლობაში მან ათასექვსასი წარმოდგენა და კონცერტი უჩვენა მაყურებელს. მუსიკალური კომედიის თეატრს მათთლიც შეჰქონდა ხალისი ლენინის ქალაქის მგრი ფაძცველთა რიგებში. თეატრი ლენინგრადის დაცვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან რაზმად გადაიქცა. თეატრის მუშაკები ამაყად ატარებენ მყურადზე მედალს ლენინგრადის დაცვისათვის.

მუსიკალური კომედიის, ოპერეტის თეატრს არსებობის ისეთივე უფლება აქვს საბჭოთა სინამდვილეში, როგორც დრამატიულსა და საოპერო სცენას; ოპერეტის ჟანრი სრულფასოვანი ჟანრია საბჭოთა ხელოვნებაში, იგი ულიზესად საჭირო ხელოვნებაა.

საქართველოში ოპერეტის ერთად-ერთი სარბიელს თბილისის მუსკომედიის თეატრი წარმოადგენს. ამ თეატრს არასოდეს მაყურებელი არ აკლია. თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრი გამონაკლისს არ წარმოადგენს. საბჭოთა კავშირმა ოპერეტის რამდენიმე ათეული თეატრი არსებობს და ყველა ძრავალ მაყურებელს ეზიდავს.

ეს ფაქტიც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ოპერეტის თეატრი სრულფასოვანი წევრია საბჭოთა ხელოვნების ოჯახში.

რატომ არის საჭირო ამის მტკიცება? საუბუნაოდ ჯერ კიდევ ბევრია ჩვენს შორის ისეთი, რომელიც ოპერეტას, მუსიკალურ კომედიას, არა სერიოზულ, დაბალი ყაიდის ჟანრად სთვლის.

ოპერეტა მასების საყვარელი ჟანრია. მისი საწყისები უნდა ვეძიოთ კომიკურ ოპერასა და ვოდევილში. ხალხურ თეატრში. თვით ოფენბახი, რომელიდანაც იწყება ოპერეტის ოფიციალური წელთაღრიცხვა, თავის სადადგმო პრაქტიკაში ხალხური თეატრის ტრადიციას ეყრდნობოდა. ოპერეტამ, ისე როგორც ყოველმა სხვა ჟანრმა, მრავალი ცვლილება განიცადა. მან განცდა აუკვეთისა და დაცემის ხანა, მაგრამ მან ყოველგვარ გამოცდას გაუძლო და ფართო მასების საყვარელ ჟანრად დარჩა.

მაინც რას ეწოდება ოპერეტა? რასაკვირველია, არ არის მართალი ის შეხედულება, თქვის ოპერეტა იყოს კომედია, რომელშიაც შეტანილია რამდენიმე სასიმღერო კუპლეტი, ცეკვა, მუსიკა. ამხ. გ. ბუხნიკაშვილის რეცენზიიდან „მზის დაბნელების“ შესახებ ისეთი შთაბეჭდილება გვრჩება, თითქოს საკმარისია აიღოთ კომედია, ჩაურთოთ შიგ სასიმღერო ლექსები, ცეკვები, დაუწეროთ საილუსტრაციო მუსიკა და, — ოპერეტა მზად იქნება. ეს შეხედულება სწორი არ არის და მას შეუძლია შეცდომაში შეიყვანოს თეატრი, დრამატურგი და კომპოზიტორი.

მოსკოვის ოპერეტის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელმა გ. იაროხმა ასე განსაზღვრა ოპერეტა: ოპერეტა არის კომედია, რომლის ნაწილიც მუსიკით არის გადმოცემული, ისე როგორც ოპერა არის პიესა, რომელიც მთლიანად მუსიკით არის გადმოცემული. ეს განსაზღვრა ნაწილობრივ სქემატიურია და ამომწურავი არ არის, მაგრამ პრინციპულად სწორია.

ოპერეტა სინთეტიურია, მასში მუსიკას დიდი ადგილი უჭირავს. უკეთ რომ ვთქვათ, ოპერეტა მუსიკალური ნაწარმოებია. კომპოზიტორი მთავარი ფიგურაა ოპერეტის შექმნის დროს. ყველამ იცის, რომ „მწვანეიერ ელენეს“ მუსიკა ოფენბახმა დასწერა, „ანგოს ქალიშვილი“ — ლეკოუმა, „კორნეველის ზარები“ — პლანკეტმა, „მასკოტა“ — ოდერანმა, „ფრინველების გამყიდველი“—ა. შტრაუსმა, „სილვა“ და „ორნმარტის ია“ — კალმანმა, მაგრამ ვის ეკუთვნის ამ ოპერეტების ლიბრეტო, ეს ვიწრო სპეციალისტებსაც აღარ ახსოვთ. ეს კი იმის მომასწავებელია, რომ ოპერეტას სწერს კომპოზიტორი, როგორც მთლიან მუსიკალურ ნაწარმოებს, გამსჯელულს ერთი მთლიანი იდეით, რომელიც წითელი ზოლივით უნდა მისდევდეს ნაწარმოებს უვერტიურიდან ფინალამდე.

რა თქმა უნდა ოპერეტასათვის, პიესას დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუ კი კომპოზიტორს ხელთ არა აქვს პიესა, ოპერეტას ვერ დასწერს. მუსიკა ცუდი ლიბრეტოთი, რაც უნდა კარგი იყოს იგი, მაინც მასკვინია. ამის მაგალითი ბევრია.

ოპერეტისთვის ლიბრეტო, ლიტერატურული მასალა საფუძველია, მაგრამ როგორც ოპერა, ისე ოპერეტა უპირველეს ყოვლისა, მუსიკალური ნაწარმოებია და ასეთი ნაწარმოების შექმნისათვის მუსიკალური ილუსტრაციის მეთოდი არ გამოდგება; დრამატიულ თეატრშიაც-კი მიუღებელია მუსიკალური ილუსტრაცია და იქაც მუსიკა სპექტაკლის ორგანიულ ნაწილს უნდა შეადგენდეს. სიმღერისა და ცეკვის შეტანა კომედიაში არ გადაჰქმნის მას ოპერეტად. მარჯანიშვილის თეატრმა შეესპირის „ჭირვეული ცოლის მორჯულებაში“ საკმაოდ შეიტანა სიმღერაც და ცეკვაც, მაგრამ ვინ იტყვის რომ ეს სპექტაკლი ოპერეტაა?! თვით თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრის რეპერტუარიდან მოლიერის და ლოპე-ვეგას კომედიები: „სკაპერის ოინები“, „თავა და ავი ძაღლი“ სიმღერებითა და ცეკვებით არის გახალისებული, მაგრამ კომედია მაინც კომედიად დარჩა. რატომ?

იმიტომ, რომ კომედიურ სპექტაკლში სიმღერა და ცეკვა ჩანართი ნომრებია, ისინი ორგანიულად არ არიან დაკავშირებული პიესასთან. შეიძლება ერთი ნომერი მეორეთი შეესცვალო, სპექტაკლს არაფერი დაემჩნევა. ოპერეტაში კი სიმღერა, მუსიკა ჩამატებული ნომერი არ არის. ერთი ეპიზოდი გამართულია პროზით, შემდეგ მოქმედების განვითარება, ენებათა ღელვა, განცდა იმდაგვარად წარმართება, რომ სიტყვა აღარ არის საკმარისი, მაშინ სცენის დანარჩენი ნაკეთი მუსიკით გადმოიცემა. მუსიკა განაგრძობს პროზას. და რომ ამოაგდოთ ეს მუსიკა, დარჩება ცარიელი ადგილი. აქ მუსიკა გართობისთვის რომ მეტანილი. იგი საჭიროა, აუცილებელი. ამირად კომპოზიტორი პიესის დიდ ნაკვთებს მუსიკით გადმოგვცემს.

ჩვენს წინაშე დიდი ამოცანაა: შეექმნათ ჩვენი, საბჭოთა ოპერეტა. ეს ამოცანა დგას დრამატურგებისა და კომპოზიტორების წინაშე. რასაკვირველია, უპირველეს ყოვლისა ეს ამოცანა დგას თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრის წინაშე, რომლისთვისაც ნაციონალური, საბჭოთა ოპერეტის შექმნის საკითხი ყოფნა-არყოფნის საკითხია.

რით უნდა ვიხელმძღვანელოთ საბჭოთა ოპერეტის შექმნისას?

ზოგი თარგად დასავლეთურ ოპერეტას იღებს, ზოგი ხალხურ თეატრს. საერთოდ ჩვენ მთელი მემკვიდრეობა კრიტიკულად უნდა შევიფასოთ. კალმანსაც და ოფენბახსაც ერთი დიდი და კარგი თვისება ახასიათებთ: ისინი თავიანთი ეპოქის შვილები იყვნენ, აღძრავდნენ და სჭრიდნენ ისეთ საკითხებს, რაც მათი ეპოქის საზოგადოებას აღელვებდა. შეიძლება თუ არა მაღალი წრის წარმომადგენელმა, არისტოკრატმა შეირთოს კაბარეს მსახლიანი ქალი? ჩვენ ასეთი საკითხი არ გვაღელვებს. მაშინ კი ეს მწვავე საკითხი იყო. ახლაც უნდა მოვძებნოთ ის მწვავე საკითხები, რაც ჩვენ გვაღელვებს, და დაუდგთ ისინი აუფუძვლად ახალ, საბჭოთა ოპერეტას.

ახალი საბჭოთა ოპერეტის შექმნის საქმეში უპირველეს ყოვლისა ჩვენში იღწვის თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრი. ამ მხრივ თეატრმა უკვე გადადგა ნაბიჯი. პირველი ცდა იყო „ხაჯარითა“, მეორე ცდაა „მზის დაბნელება“. ვ. ცაგარეიშვილის მუსიკა, რასაკვირველია, ჯერ კიდევ არ არის ის, რასაც ოპერეტა ეწოდება. მაგრამ ვ. ცაგარეიშვილის მუშაობა საქმაოდ მაღალი საფეხურია საბჭოთა ოპერეტის შექმნის საქმეში. მან ნაყოფიერად დაწყებული მუშაობა უნდა განაგრძოს.

ერთი საგანგებო წერილი ძნელია ყველა იმ საკითხის აღძვრა და განხილვა, რაც ახალი, საბჭოთა ოპერეტის შექმნასთან არის დაკავშირებული. ჩვენის აზრით კარგად მოიქცევა ხელოვნების საქმეთა სამმართველო, თუ საბჭოთა ოპერეტის შექმნის საკითხზე მოიწვევს თათბირს, რომელშიაც მონაწილეობას მიიღებენ კომპოზიტორთა და მწერალთა კავშირები. ამ თათბირს უნდა წარუმძღვაროთ წინასწარი, მოსამზადებელი მუშაობა, რომლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილი იქნება თათბირის მონაწილეთა მიერ თბილისის მუსკომედიის თეატრის სპექტაკლების ნახვა. ეს თათბირი დასახავს საბჭოთა ოპერეტის შექმნის გზებს და დიდად დაეხმარება თეატრს, კომპოზიტორებსა და დრამატურგებს.

ა. ჩეხოვის ცნობა ი. ღალიაშვილის შესახებ

არკადი ხუნდაძე

ჩეხოვმა 1890 წელს მოიარა კუნძული სახალინი, მას მიზნად ჰქონდა დაეწერა წიგნი ყოფასახლებულთა კოლონიისა და კატორღელთა შესახებ. 1941 წელს გამოქვეყნდა ხაბაროვსკის სამხარეო არქივში აღმოჩენილი მეტად საინტერესო დოკუმენტი. კუნძულის უფროსის მიწერილობაში ალექსანდროვსკისა და ტიმოფეევსკის ოლქის უფროსთა სახელზე ნათქვამია: „მივეცით რა მოწმობა ექიმ ანტონ პავლეს-ძე ჩეხოვს მას შინა, რომ მას ნება ეძლევა დათვალიეროს საპატიმროები და გადასახლების ადგილები, შეაგროვოს სხვადასხვა სტატისტიკური ცნობები, გავალებთ მუდმივი მეთვალყურეობა გაუწიოთ ჩეხოვს, რათა მან არავითარი ურთიერთობა არ იქონიოს პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშ მყოფ სახელმწიფო დანაშაულისათვის გადმოსახლებულ კატორღელებსა და ადმინისტრატიული წესით გადმოსახლებულებთან“.

ამ დროს სახალინში იმყოფებოდა თბილისის სემინარიის რექტორის მკვლელობისათვის კატორღამისჯილი ი. ღალიაშვილი. თავის წიგნში „კუნძული სახალინი“ ა. ჩეხოვი მოგვითხრობს: „ღალიაშვილი, რომელმაც სახელი გაითქვა თბილისის სემინარიის რექტორის მკვლელობით, 1890 წლის აღდგომა ღამეს მღვდლის შვილ ნიკოლაკისთან ერთად გაიქცა. ამის შემდეგ ხმა გავრცელდა, თითქოს ნახეს მაწანწალები სამოქალაქო ტანსაცმელში, რომელნიც კუნძულის ნაპირს გაყოლებით მიიპარებოდნენ მუთაიოვის სამზირისაკენ, მაგრამ ღალიაშვილი და ნიკოლსკი მათთან აღარ იყვნენო. ალბად, მაწანწალებმა შეაგულიანეს ღალიაშვილი და ნიკოლსკი ერთად გავიქცეთო, გზად მაწანწალებმა მოჰკლეს ღალიაშვილი და ნიკოლსკი, რომ მათი ფული და ტანსაცმელი დაენარჩუნებინათ“. ამგვარად ჩეხოვს არ გამოჰპარვია ღალიაშვილის სახალინში ყოფნის ფაქტი, გვიამბობს მისი კატორღიდან გაქცევის ამბავს, გვაუწყებს თუ რა ხმები გავრცელდა სახალინში მისი გაქცევის შესახებ და სიფრთხილით გამოსთქვამს თავის მოსაზრებას ღალიაშვილის და მისი ამხანაგის დაღუპვის შესახებ.

ნამდვილად კი ღალიაშვილი არ დაღუპულა. მან მოახერხა ამერიკაში ჩასვლა, სადაც ის ჩვენმა თანამემამულე მეზღვაურმა ალექსანდრე მამეკასა-ძე ჰავეკავამე ნახა. როგორც ირკვევა ღალიაშვილი წერილებსაც კი უგზავნიდა საქართველოში თავის ერთად-ერთ ძმას.

იოსებ ღალიაშვილის სკოლის ამხანაგს ი. ფხოველაშვილს თვით უნახავს მეზღვაური ა. მ. ჰავეკავიე. თავის მოგონებებში ი. ფხოველაშვილს ნათქვამი აქვს: „როცა ის მეზღვაურმა ამიწერა გარეგნობა და თანაც დაძინა, რომ მარცხენა თვალზე პატარა თეთრი ლიბრი აქვს გადაკრული, მაშინვე დავრწმუნდი, რომ ღალიაშვილს კატორღისათვის თავი დაუფუძვია. ჰავეკავამ იმ დროს ჩინეთის ბეშის კაპიტანი ყოფილა. ბეშე დაღუპულა და მას ნავით ამერიკის ნაპირებთან მიუფუძვია. ა. მ. ჰავეკავამე ი. ფხოველაშვილს უამბო: „შევედი სასტუმროში, სასტუმროს პატრონი მოვიდა ჩემთან და მითხრა, რომ როგორც ბეშის კაპიტანს, თქვენ სხვა და სხვა ენები გეცოდინებათო. ჩემთან სასტუმროში არის მოჯამაგირედ ერთი ახალგაზრდა კაცი. ვამჩნევ, არც მუშჯია და არც ყრუ, ყოველ დავალებას კარგად ასრულებს, მაგრამ ლაპარაკით არ ლაპარაკობს. დაუძახეს, მოვიდა. დაუწყე ლაპარაკი ფრანგულად — ხმა არ ამოიღო, მერე გერმანულად, მერე ინგლისურ ენაზე, არც მაშინ გამცა ხმა. ვცადე რუსულად — პასუხი ვერ მივიღე... ბოლოს ეთხარი — შე რჯულქაღლო, თუ ქართველი ხარ რამ ამოიღე-მეთქი. ქართული რომ გაიგონა, გამოქანდა, მომეხვია და დამიწყო კოცნა. შემდეგ თავის თავგადასავალი მიამბო: სახალინიდან ღალიაშვილი და ორი რუსი ერთად გამოპარულან და დიდი ვაი-ვაგლახის შემდეგ სანფრანსისკოდან მიიღწევიათ“.

ამგვარად დაიწერა, თავი კატორღის იოსებ ღალიაშვილმა. ანტონ ჩეხოვმა თავის წიგნში მოიხსენა ი. ღალიაშვილი, მკითხველს უამბო მისი კატორღიდან გაქცევის ამბავი და სიფრთხილით გადმოგვცა თუ რა ხმები გავრცელდა სახალინში ღალიაშვილისა და მისი ამხანაგის დაღუპვის შესახებ.

ქრონიკა

ირაკლი ანდრონიკაშვილის საღამო მოსკოვში

როგორც გაზეთი „ლიტერატურა ი ისკუსტვო“ იუწყება, ხანგრძლივი ინტერვალის შემდეგ ირაკლი ანდრონიკაშვილი კვლავ გამოვიდა თავისი „ზეპირი“ მოთხრობებით მოსკოვის ლიტერატურული საზოგადოებრიობის წინაშე. საღამოს პირველი განყოფილება ი. ანდრონიკაშვილმა მიუძღვნა გენერალ-ლეიტენანტ პ. ჩანჩიბაძეს, რომელთან ერთად მან მრავალი დღე დაჰყო სამამულო ომის ფრონტებზე. ოთხ მოთხრობაში („საუბარი შევსების მებრძოლებთან“, „რუვი“, „ეოგზაურობა წინა ხაზზე“ და „პოლკოვნიკის ცრემლები“) ავტორმა დახატა პორტრეტი ნიჭიერი გენერლისა, საზრიანი და ტემპერამენტიანი მეომრისა, გულითადი ადამიანისა.

მეორე განყოფილებაში ი. ანდრონიკაშვილმა წინანდებური ოსტატობით და წარმატებით შეასრულა თავისი ნოველა—პაროდიები ვ. კირპოტინზე („ლომები ჭიშკართან“,) ს. მარშაკზე („ვინ ვის გავს“), ბ. პასტერნაკზე და სხვებზე.

მოსკოვის ლიტერატურული საზოგადოებრიობა,—სწერს ზემოხსენებული გაზეთი, — კვლავ დიდი ინტერესით შეხვდა ანდრონიკაშვილის საღამოს.

კინოგოუშაკთა შემოქმედებითი დისკუსია.

ივნისის დამლევს მოსკოვის კინოსახლში გაიმართა შემოქმედებითი დისკუსია, რომელიც მიეძღვნა საბჭოთა მხატვრულ კინემატოგრაფიის მდგომარეობას სამამულო ომის პერიოდში და მის უახლოეს ამოცანებს. დისკუსია გაიხსნა კინემატოგრაფიის საქმეთა კომიტეტის თავმჯდომარის ი. ბოლშაკოვის სიტყვით. ორატორთა გამოსვლები თვითკრიტიკულ ხასიათს ატარებდა. სერიოზულად და საფუძვლიანად გაკრიტიკებული იქნა ომის პერიოდში გამოსული ფილმები და აგრეთვე კინოსტუდიების მხატვრულ-საწარმოო მუშაობის პრაქტიკა. დისკუსიაში ჩონაწილეობა მიიღეს: გ. მდივანმა, ვ. შკლოვსკიმ, ი. ასტახოვმა, გ. ალექსანდროვმა, ი. პირიევმა, ა. დოვჟენკომ, ნ. კოვარსკიმ, ვ. პუდოვკინმა, ნ. ოტენმა, მ. რომმა, ა. გოლოვნიამ, ნ. ლებედევმა, ლ. კულეშოვმა, ო. ლეონიდოვმა, ს. გერასიმოვმა და სხვ.

გაუკიდეთის სახალხო მთქმელები—სესენები.

ბაშკირეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა დააწესა სახალხო მთქმელის სესენის სპასტიო სახელწოდება, რომელიც უნდა მიეკუთვნოს სახალხო მგოსნებს იმპროვიზატორულ ხელოვნებაში თავის გამოჩენისათვის. სესენის სახელწოდება უკვე მიეკუთვნათ: მუხამეტ გურაბგულოვს, სიატ ისმაგილოვს და ორდენოსან იმპროვიზატორს ფარაბ დავლეტშინს.

1945 წლის სრულიად-საკავშირო სამხატვრო გამოფენა.

ხელოვნების საქმეთა საკავშირო კომიტეტმა გადაწყვიტა მოაწყოს 1945 წელს დიდი სრულიად-საკავშირო სამხატვრო გამოფენა, რომელიც მოწოდებულია აღბეჭდოს ჩვენი სამშობლოს სახე დიდი სამამულო ომის დღეებში.

30 ივნისს მოსკოვის მხატვართა საზოგადოების შენობაში შესდგა მოსკოველი მხატვრების კრება, რომელიც ამ გამოფენის სოორგანიზაციო საკითხებს მიეძღვნა, მოხსენებით გამოვიდა ამხ. პ. სისოევი.

გამოფენის ამოცანაა,—სთქვა მან—გვიჩვენოს საბჭოთა მხატვრული შემოქმედების ზრდა სამამულო ომის დღეებში, გვიჩვენოს სხვადასხვა შემოქმედებითი მიმართულებებისა და მიმდინარეობებს შორის წარმოებული შეჯიბრების შედეგები.

ეს გამოფენა ეწყობა მხატვართა შემოქმედებითს განაცხადთა საფუძველზე. გამოფენაზე წარმოდგენილი იქნება: ფერწერა, სკულპტურა, გრაფიკა, ხალხური მხატვრული ხელოსნობა, დეკორატიულ თეატრალური ხელოვნება და სხვ.

ახალი მცირე ფორმის დრამატიული ნაწარმოებები

ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკური სახლი მოწოდებულია თვითმოქმედ წრეებს მიაწოდოს ერთმოქმედებიანი პიესები კულტსახლებში და კლუბებში დასადგმელად. ომამდე სახლის შეკვეთით მრავალი პიესა-კომედია, დრამა და ვოდევილი იქნა დამზადებული წრეებისათვის. უმეტესობა ამ პიესებისა ცალკე წიგნად და ბროშურად გამოიცა.

სამამულო ომის პერიოდშიაც მრავალი „კომედია დაიწერა, აქედან უკვე იდგმება კლუბებში: „ბრძანება შესრულებულია“ გ. ნატეცარეშვილის, „სისხლი სისხლისა წილ“ — ა. ონელისა, „შეხვედრა“—თ. სვახა-გურულისა, „შურისძიების ალმი“, „ყანები ჩუვიან“, „ვაჟა არაბული“ — ს. ერთაწმინდელისა, „მამა და შვილი“ — ვ. გაგუაძი და სხვ.

საბჭოთა ავტორის არქიტექტურის აკადემიის საიუბილეო სესია

მოსკოვის არქიტექტორთა სახლში გაიხსნა სსრ კავშირის საარქიტექტურო აკადემიის სესია, რომელიც მიეძღვნა აკადემიის არსებობის ათი წლისთავს, მოხსენებით „არქიტექტურის აკადემიის ათი წლის მუშაობა“ — გამოვიდა აკადემიკოსი ვ. ვესნინი.

აკადემიკოსმა კ. ალაბიანმა წაიკითხა მოხსენება—„არქიტექტურის აკადემიის მთავარი ამოცანები აღდგენითი მშენებლობის საკითხებთან დაკავშირებით“. არქიტექტურის სხვა აქტუალურ საკითხებზე მოხსენებები გააკეთეს აგრეთვე ა. მორდვინოვმა, ვ. სემიონოვმა, ნ. ვილენკინმა, ა. შჩუსევმა, ბ. იოფანმა, ლ. რუდნევმა, გ. ბოლცმა და სხვ.

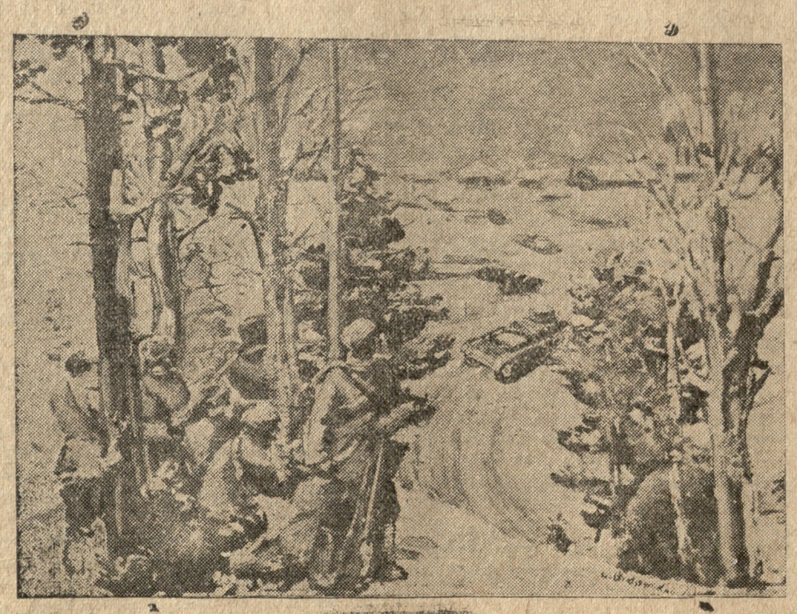

ჩასაფრებული პარტიზანები. სურათი მხატ. ალ. ციმაკურიძისა.

ხალხური სიტყვა-თქმანი

ამირანის ხმალს აძნევს—პრდ. გმირ ამირანის ხმალს უფერებს ვისმე ბოსაკლავად. **გდტ.** დიდი ვაეკაცია, გულმაგარია, მხნეა. **შეად.** „ხმირ ჭაღარაშეერეულ ცხოვრებას ბევრი ენახა ნამდვილი ბუმბერაზიც, მაგრამ მძლავრად დაღონა იგი და დაეშუხლისთავებინა, რა ყურადღებას მიაქცევდა იგი რაღაც თავაღებულ ჭიას, რომელიც უსუსურად აღელვებდა ულვაშს, და ეგონა—**ამირანის ხმალს ვაძნევ და ვაელვარებო“.** (ვ. ბარნოვი—ფერად-ფერადი, 257).

ქართულ ეპოსის გმირთა-გმირის — ლეგენდარულ ამირანის ხმალი ქართველებში დიდიხანია, გადაქცეულია სინონიმად ვაეკაცობისა და მძლეთა მძლეობისა, რომლისთვის არავინაა და არაფერია მოურეველი და უძლეველი.

ამას რა ტანჯრელი კოვზი უნდა! პრდ. ჭრელტარიანი კოვზი არა სჭირია ამ საქმის გაკეთებას. **გდტ.** რა დიდი საქმეა, ადვილია, დიდი დავიდარაბა არ უნდა. ამის მიხვედრა და გაკეთება არავის გაუჭირდება. **მგლ.** „შენც ერთი! ნუ იცი ხოლმე საქმის გაზვიადება; ამას რა **ტანჯრელი კოვზი უნდა,** სულ ადვილი ფასაკეთებელია“...

სანამ ლითონის კოვზები გაჩნდებოდა, ძველად ჩვენს ოჯახებში სხვა საციქველთან ერთად ხის ტლანქად გაჩორკნილ კოვზსაც ვხმარობდით.

ეს კოვზი თავის მოკრძალებულ დანიშნულებას (ლობიოს ამოზელვა ქოთანში, წვენის გადალება ჯამიდან თუ ქვაბ-ქოთნიდან და სხვ.) პირნათლად ასრულებდა. ესთეტიური გემოვნების განვითარებასთან ერთად, ზოგი ჩვენი წინაპირთაგანი არ დასჯერდა ამ სადად გათლილ კოვზს, მის თვალს დიაღაც ეაშებოდა ხელში სჭერდა ისეთი კოვზი, რომელსაც ტარი ნახარატევი ექნებოდა, რომელზედაც ამოჭრილი იქნებოდა ოსტატის ფანტაზიის მიერ შექმნილი სახეები. ერთი სიტყვით, ეს კოვზი მეზობლის ჩვეულებრივ კოვზს არა ჰგავნებოდა, მასზე უკეთესი ყოფილიყო. ბუნებრივია, რომ ამ აპრელებულ კოვზს უბრალოდ გაჩორკნილ კოვზთან შედარებით, მეტი პატივით იხსენიებდნენ.

შემდეგში ამ გარეგნობაგამოცვლილ, გაკეთილშობილებულ ტანჭრელ კოვზს (იგულისხმე — უფრო მეტ შინაარსიანს) პატრონი გამოსჩენ ალაგასა სდებდა სუფრაზე, რომ სტუმარს თვალში მოხვედროდა და მოსწონებოდა მისი გარეგნობა. შეშურებოდა მასპინძლისათვის მისი ქონება.

ბოლოს, ამ ტანჭრელ კოვზის როლი გადატანილ იქნა საერთოდ რისამე გაკეთებაზე, ან რისამე მოსაზრებაზე. არის საქმე, რომლის შესრულებას დიდი ლარი და ხაზი, დიდი მიხვედრილობა და თავის მტკრევა თუ ფიზიკურად რთული და განსაკუთრებული იარაღი არა სჭირია, ხოლო ამ საქმის გამკეთებელი მაინც აზვიადებს გასაკეთებელ საქმეს, ართულებს საქმეს, ოფლს იწურავს შუბლიდან, თვალწინ მდებარე ფონს წყალში ამვიდობით გასასვლელს, ყველასათვის თვალნათლივ დასანახს, იმის მაგიერ რომ აიღოს და ზედ მიადგეს, ამ ფონს ხან სად და ხან სად ეძებს, ღობეზე, ბოლოს ედება, ეკიდება ასეთ მეძებელ-ბეგ-ბეგ ბეგ და ამ ... ...